

שנתון התנועה הקיבוצית נתוני 2023/24

מספר 21

שנתון התנועה הקיבוצית

מספר 21

נתוני 2023/24

כתיבה: אגף הכלכלה של התנועה הקיבוצית

עריכה וייעוץ מקצועי: רו"ח אסנת כהן, מנהלת המחלקה המקצועית, ברית פיקוח
עיצוב והפקה: Chooka Media Group, טל גולדנברג-קרן

סיוע טכני:

אגף חברה וקהילה - התנועה הקיבוצית
אגף רכזים - התנועה הקיבוצית

תוכן עניינים

04 פתח דבר - ליאור שמחה,
מזכ"ל התנועה הקיבוצית

05 מאין ולאן - עמוס פרג'ון,
ראש אגף כלכלה

06 מבוא

07 הפעילות הכלכלית

17 מקורות הכנסה עיקריים

33 דמוגרפיה

37 אורחות חיים

פתח דבר - ליאור שמחה, מזכ"ל התנועה הקיבוצית

שנתון 2023-2024 הוא נייר לקמוס מהימן לתהליכים ומגמות בתנועה הקיבוצית בכל תחומי החיים. כפי שתראו בעמודים הבאים, התנועה מתחזקת ומשתפרת בכל התחומים - כלכלה, דמוגרפיה, אורחות חיים ועוד.

ברקע ההתחזקות שלנו, אסור לנו לשכוח את המשבר הגדול ביותר שפקד אותנו - טבח ה-7 באוקטובר - במהלכו נרצחו מאות גברים, נשים, זקנים וטף.

בעת כתיבת שורות אלו ישנם עדיין חטופים חללים המוחזקים בשבי חמאס. ישראל איבדה במהלך המלחמה, בשנתיים האחרונות, מאות חיילים בשדה הקרב, רבים מהם חברי קיבוצים. קהילות שלימות עדיין מפונות מבתיהן. הלב הקיבוצי והישראלי מדמם ופצוע. מתוך השבר, מתוך האובדן והכאב, כיחידים וכקהילות, כל אחד בזמנו, נקום ונצמח.

הקיבוצים, כפי שמתאר השנתון, מגשימים את ייעודם ביישוב גבולות הארץ, ולכן המכה שניחתה ב-7 באוקטובר, ניחתה בראש ובראשונה על ראשנו, יחד עם יישובי וערי הדרום. מעל 70% מחברי וחברות התנועה חיים בפריפריה הגיאוגרפית והחברתית של מדינת ישראל (48% בצפון ו-21% בדרום).

למרות המשבר, שפקד אותנו, אנו גדלים. בשנת 2023 הגיעה התנועה הקיבוצית לשיא כל הזמנים עם 205 אלף נפש. אפשר לראות צמיחה חדה בקיבוצים המונים בין 800 ל-1,200 איש ואישה. הכפלנו את מספר חברינו במהלך דור.

הקיבוצים מדרגים את מצבם הכלכלי כטוב ביותר שהיה מזה שנים. 58% מגדירים את מצבם "טוב" או "מצוין", ורק 4% מגדירים את מצבם כ"חלש", ירידה ביחס לשנה החולפת.

התעשייה הקיבוצית חזקה וממשיכה במגמת צמיחה איתנה עם גדילה בכל התחומים: מחזורי ההכנסות, רווח תפעולי, הון עצמי, מקורות הכנסה ועוד. רוב רובם של עובדי התעשייה הקיבוצית, כ-80%, נמצאים בפריפריה הישראלית. פי 2 מעובדי התעשייה הישראלית בכללותה (כ-40% בפריפריה).

"במקום בו תחרוש המחרשה היהודית את התלם האחרון שם יעבור גבולנו", קבע יוסף טרומפלדור, ואנו עושים זאת הלכה למעשה. החקלאות הקיבוצית נמצאת בשיא כל הזמנים, עם תפוקה של 37.7 מיליארד ש"ח, עלייה משמעותית של 8% לעומת השנה החולפת. זאת לאחר עשור של גידול מתון בהכנסות.

מטעים, עופות, בקר, ירקות, גידולי שדה, הדרים ופרחים - לאורכה ולרוחבה של הארץ - אלו לא רק "ענפים כלכליים", כי אם ביטחון המזון של מדינת ישראל ו"פיתוח הארץ עבור כל תושביה" כפי שנכתב במגילת העצמאות.

החוזק והעוצמה שלנו צריכים להיות מתורגמים לערבות הדדית - בתוך הקיבוצים, בין הקיבוצים ובין הקיבוצים לבין סביבתם.

יחד יצאנו ממשבר שנות ה-80, ויחד נצא ממשבר ה-7 באוקטובר. הערבות ההדדית היא סוד כוחנו. עלינו להשלים בשנים הבאות את שיקום הקהילות שנפגעו, להמשיך להצמיח את הקיבוצים ולצייר את תמונת העתיד של הקיבוץ ב-2048 - עבור ילדינו, עבור עצמנו, עבור החברה הישראלית כולה.

"הקיבוץ הוא בית ודרך לאדם", כתב יצחק טבנקין, "ותנועה ליישוב הארץ". שנתון 2023-2024 מוכיח זאת בנתונים מספריים עובדתיים. נמשיך לצמוח ולהתחזק, ולפעול לישראל מוסרית, שוויונית וצודקת יותר.

אני מודה לאגף כלכלה ולראש האגף, עמוס פרג'ון וכן לברית פיקוח על הכנת השנתון המקיף והמרשים, שתורם לשקיפות התנועה הקיבוצית, ובעיקר על פעילותכם היומיומית לשגשוגה ופיתוחה של התנועה והארץ.

ליאור שמחה
מזכ"ל התנועה הקיבוצית
אוקטובר 2025

מאין ולאן - עמוס פרג'ון, ראש אגף כלכלה

בבעלות הקיבוצית, הן במפעלים האזוריים והן בכלל התעשייה הקיבוצית.

7. באשר לנתון היקף ההכנסות במפעלים הקיבוציים, ניתן לראות כי בהשוואה לתקופות קודמות ישנו גידול במספר המפעלים הגדולים (בעלי היקף הכנסות מעל 200 מיליון ש"ח), והגדולים מאוד (בעלי היקף הכנסות מעל 700 מיליון ש"ח), אך נדגיש כי בבחינה מול נתוני 2022 נשמרת יציבות.

כמו כן, ניתן לראות, שקיימת קפיצה במספר המפעלים המוגדרים זעירים (הכנסות עד 10 מיליון ש"ח), אשר יכולה להצביע על האצת תהליך הקמת מפעלים חדשים בדגש על חברות הזנק. בעניין זה, נדגיש, כי היקפי ההשקעה בחברות הזנק ממשיכים לגדול באופן משמעותי.

8. בתחום החקלאי - בשנת 2021, לאחר קרוב לעשור של יציבות בערך התפוקה וברווחיות במגזר זה, חלה עליה בתפוקה וברווח הגולמי, שפירותיהם מועברים בין השאר לתשלומי שכר. נתוני 2023 משקפים המשך עליה בערכי התפוקה. נדגיש, בעניין זה, כי את הגידול הניכר בהכנסה הגולמית ניתן לייחס גם לגידול המשמעותי בהכנסה מחקלאות (גידול שיש לבחון האם הינו חד פעמי או מהווה תחילתה של מגמה).

9. תחום כלכלי נוסף אותו התחלנו לסקר בשנתון הקודם הינו תחום האנרגיה. לאור הפעילות הענפה בתחום והפיכתו למנוע כלכלי חשוב, הפך ענף האנרגיה לענף עצמאי בקיבוצים ולמעשה ב-60% מהקיבוצים כבר קיים מנהל תחום שעיקר עיסוקו הינו אנרגיה. להערכתנו מגמה זו תמשיך ותגדל לאור מרכזיותו וההתמקצעות הנדרשת בהובלתו.

10. בתחום הפנסיה ישנו גידול משמעותי בסכומי פנסיות המינימום, בשנים האחרונות, וזאת לאור הגידול המתמשך (ולעיתים החד) בשכר הממוצע במשק. עם זאת, מהנתונים עולה כי מספר הקיבוצים, שאינם מצליחים לעמוד בפנסיות הרשם, הינו מצומצם מאוד ועומד על אחוזים בודדים. במקביל, נמשכת המגמה של גידול במספר הקיבוצים, אשר עולה בידם להגדיל את תשלומי הפנסיה לחבר אף מעבר לפנסיות רשם.

11. בתחום הדמוגרפי נמשכת מגמת הצמיחה גם בשנת 2023 וזאת לאחר צליחת המשבר הדמוגרפי העמוק לאורך שנות דור ועד תחילת שנות האלפיים. הגידול הדמוגרפי אף מקבל חיזוק ועומק בזכות מגמת המעבר לחברות מלאה. כמובן, שכל נושא ההתפתחות הדמוגרפית ייבחן באופן מעמיק יותר בנייתו נתוני השנתונים הבאים לאור ההשפעה של אירועי ה-10/7 הן על קיבוצי הנגב המערבי והן על קיבוצי הצפון.

לסיכום, אני מבקש להודות לכל העוסקים במלאכה, ובראשם למחלקה המקצועית בברית פיקוח, למנהלת המחלקה רו"ח אסנת כהן ולמנהל ברית פיקוח רו"ח ירון רייכמן, שערכו את השנתון, ולכל הגורמים שסייעו בהכנתו - התאחדות חקלאי ישראל, אגוד התעשייה הקיבוצית, עובדי אגף כלכלה, איילת הריס - ראשת אגף חברה ולכל פעילי התנועה שסייעו בהכנת שנתון זה.

על אף חזרתם מעוררת התקווה של אחרוני חטופינו החיים, משימתנו טרם הושלמה. נסיים לפיכך בתפילה לשובם של כל החטופים החללים לקבר ישראל ולשובם בשלום של כל כוחות הביטחון העושים בהגנת המדינה.

אוקטובר 2025, שנתיים לאותו יום נורא.

השנים 2023-2024 הינן שנים מהמאתגרות והמטלטלות ביותר בתולדות מדינת ישראל בכלל והמרחב הקיבוצי בפרט. החברה הישראלית הוכתה בעוצמה עם מתקפת הטרור הקשה ב-7 באוקטובר 2023 ופרוץ מלחמת "חרבות ברזל", שהובילו, למשבר ביטחוני, חברתי וכלכלי חסר תקדים. האתגרים הפנימיים הושפעו גם מהכלכלה העולמית, שהמשיכה להתמודד עם לחצים אינפלציוניים, האטה בצמיחה, מתחים גאו-פוליטיים ואי-ודאות כלכלית מתמשכת.

המרחב הקיבוצי ספג פגיעות קשות - ישירות ועקיפות. קיבוצי הנגב המערבי חוו אובדן נורא, השכול היכה ללא רחם והמאבק להשבת כל החטופים לצערנו עודנו נמשך. למציאות זו נוסף גם פינוי כפוי של יישובי הנגב המערבי, פגיעה בפעילות היצרנית והקהילתית וחוסר ודאות מתמשך. גם רבים מחברי קיבוצי הצפון הפכו פליטים בארצם והתמודדו עם קשיים קהילתיים ותעסוקתיים לצד איומים ביטחוניים.

עם זאת, הקיבוצים גילו חוסן יוצא דופן, התארגנות מהירה, ותהליכי התאוששות, הן ברמה הכלכלית והן ברמה הקהילתית, שנמשכים גם כעת. לצד אתגרי השיקום, קיבוצים רבים ברחבי הארץ המשיכו לקדם פיתוח, חידוש יוזמות כלכליות וקליטה.

שנתון זה, שהוכן על ידי אגף הכלכלה של התנועה הקיבוצית בשיתוף מלא של ברית פיקוח, מספק תמונת מצב מקיפה של המגמות הכלכליות בשנים 2023-2024 - במרחב הקיבוצי. הנתונים והניתוחים שבו נועדו לשמש כלי תכנון, הערכה וקבלת החלטות עבור הנהלות קיבוצים, צוותים כלכליים ושותפים לדרך.

וביתר פירוט, תמצית נתוני השנתון וממצאיו:

1. ניתן לראות, כי למרות האתגרים הרבים, ובכללם הכלכליים, של 2023-2024, עדיין ישנו גידול מתמשך במספר הקיבוצים שמצבם הכלכלי מצוין.
2. עם זאת, לא ניתן להתעלם מהנתון המצביע על כך שקיבוצים, אשר מצבם בינוני או חלש, מתקשים לבצע את קפיצת המדרגה לשיפור. מחנק האשראי וסביבת הריבית הגבוהה, שהקפיצה את תשלומי ההלוואות, ודאי מהווים את אחד הגורמים המעכבים פיתוח כלכלי ויוזמות חדשות הדורשות מינוף.
3. לאחר מספר שנים של התייצבות ברווח התפעולי, בשנת 2022 חלה ירידה משמעותית בנתון זה וזאת בעיקר בשל ההוצאות "בגין חברים". עם זאת, בשנת 2023, למרות גידול משמעותי בהוצאות החברים (מגמה שנמשכת כבר מספר שנים), ישנו שיפור בשיעור של כ-20% ברווח התפעולי, אשר נובע בעיקרו מגידול בהכנסות לצד המשך מגמה של קיטון בהוצאות הישירות.
4. להערכתנו, ההשפעה של המלחמה על נתונים אלו, כמו גם על נתוני ה"רווח מתאגידים מוחזקים", יבואו לידי ביטוי בנתונים המבוקרים לשנת 2024 אליהם נתייחס בשנתון הבא.
5. נתון נוסף, שנמצא במגמה חיובית כבר מספר שנים וודאי נמשיך לעקוב האם המגמה אכן נמשכת - הינו גרף הוצאות הקיום בצירוף הרווח התפעולי לחבר, המעידים בין השאר על מגמה חיובית באומדן ההכנסות לחבר.
6. מניתוח נתוני המכירות בתעשייה הקיבוצית עולה, כי לאחר יציבות יחסית בין השנים 2015-2020, ישנה מגמת עליה, שהחלה בשנת 2021 ונמשכת גם בשנת 2023. נציין, כי גם מניתוח האומדנים לשנת 2024 נראה כי המגמה החיובית צפויה להימשך, הן בחברות

בשנתון התנועה הקיבוצית מספר 21 מוצגים תמונת המצב ונתוני הקיבוצים בתחומים הבאים: התחום הפיננסי והדמוגרפי לשנת 2023 ונתוני אורחות חיים לשנת 2024 (אלא אם מצוין אחרת).

השנתון כולל 4 פרקים:

הפעילות הכלכלית - אפיוני הפעילות העסקית של המגזר הקיבוצי ותוצאותיה.

מקורות הכנסה עיקריים - תעשייה, חקלאות ואנרגיה.

דמוגרפיה - אפיונים דמוגרפיים של אוכלוסיית הקיבוצים.

אורחות חיים - אפיונים כמותיים להיבטים שונים של אורחות החיים, בעיקר כאלה הנגזרים מתהליכי השינוי.

דגשים

קיבוצים

שנתון התנועה מציג את נתוניהם של מרבית הקיבוצים בארץ.

אומדן היקף הפעילות של המגזר הקיבוצי

חלק זה של הניתוח מבוסס על הדוחות הכספיים של הקיבוצים. הנתונים מסכמים כ-70% מהדוחות הכספיים. עבור האומדנים המצרפיים נזקפו נתונים בשיטות סטטיסטיות מקובלות. יודגש, כי קיים קושי רב להעריך באיזו מידה הפעילות הכלכלית הנעשית על ידי חברים בעצמאות כלכלית וחברים המפעילים עסקים, מוצאת את ביטויה בדוחות הכספיים של הקיבוצים.

תעשייה

נתוני התעשייה מבוססים על נתונים, מאיגוד התעשייה הקיבוצית. הנתונים כוללים את מלוא היקף הפעילות של המפעלים, כולל מפעלים, ששיעור ההחזקות הקיבוציות בהם נמוך מ-50%. יצוין, כי בדוחות הכספיים של הקיבוצים משתקפת תרומתם של מפעלים אלו לקיבוצים בשורת הרווח מתאגידי מוחזקים, אולם המחזור הכולל שלהם אינו נכלל. כמו כן, נכללו תוצאות של תאגידי, שאינם בבעלות קיבוצית, אך חברים באיגוד התעשייה הקיבוצית (בדרך כלל מפעל קיבוצי שנמכר ונמצא בשטח הקיבוץ).

חקלאות

נתוני החקלאות מבוססים על אומדן, שנערך בסיוע הגב' אילנה דרור מהתאחדות חקלאי ישראל, וכן על נתונים מעובדים ממשרד החקלאות ופיתוח הכפר וחטיבת האסדרה ברשות המים.

אנרגיה

פרק האנרגיה מבוסס על נתונים, שנאספו מהקיבוצים, על ידי בני רגיל, אחראי תחום אנרגיה בתנועה הקיבוצית.

דמוגרפיה

נתוני הדמוגרפיה מבוססים על נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, למעט נתוני "התפלגות האוכלוסיה בקיבוצים".

אורחות חיים

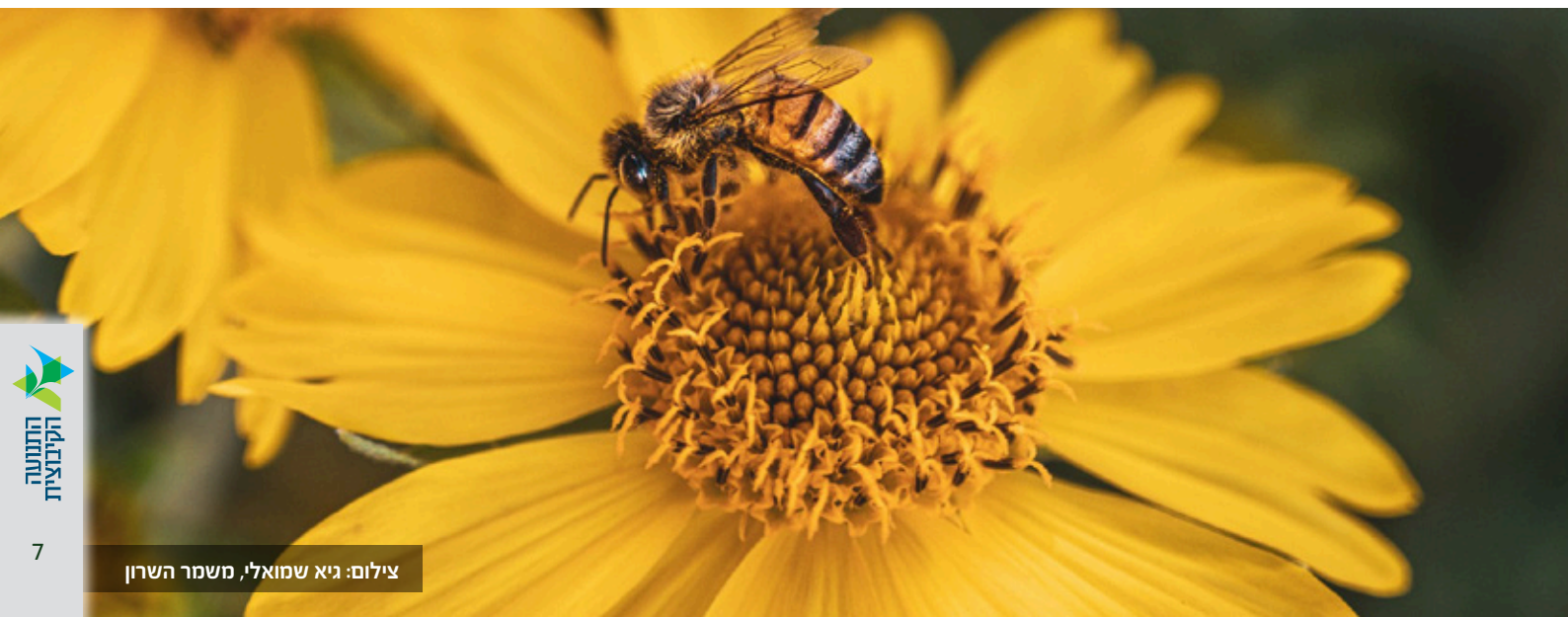
נתוני אורחות החיים מבוססים על נתונים, שנאספו מהקיבוצים על ידי אגף חברה וקהילה של התנועה הקיבוצית. הגרפים מתייחסים למספר הקיבוצים המסווגים בכל קטגוריה אלא אם מצוין אחרת או ברור מההקשר.

הפעילות הכלכלית

התנועה
הקובוצית

דירוג לפי המצב הכלכלי
רווח והפסד מצרפי
מחזור הכנסות
רווח תפעולי
הון עצמי

דירוג הקיבוצים לפי מצבם הכלכלי

לצורך סיווג הקיבוצים, בהתאם למצבם הכלכלי, נערך ניתוח של שני פרמטרים פיננסיים חשובים מתוך המאזנים המאוחדים - רווח תפעולי וחוב פיננסי נטו.

(A) **רווח תפעולי** - הרווח התפעולי המאוחד בקיבוץ כולל את רווחי כלל הפעילויות מפעילות שוטפת נמשכת, בניכוי כלל ההוצאות ששימשו בייצור ההכנסות - לרבות הוצאות מחייה. בטווח הארוך, המדד הפיננסי החשוב ביותר לקיומו של כל עסק, לרבות קיבוץ, הינו רווחיות. זאת, כיוון שכל גוף כלכלי ללא יכולת להרוויח - לא ישרוד לאורך זמן.

(B) **חוב פיננסי** - החוב הפיננסי כולל חוב נושא ריבית לזמן ארוך ולזמן קצר.

(C) **חוב פיננסי נטו** - החוב הפיננסי (B) בניכוי נכסים פיננסיים (פקדונות, תיקי השקעות ואמצעים כספיים נזילים אחרים), המצויים בבעלות הקיבוץ.

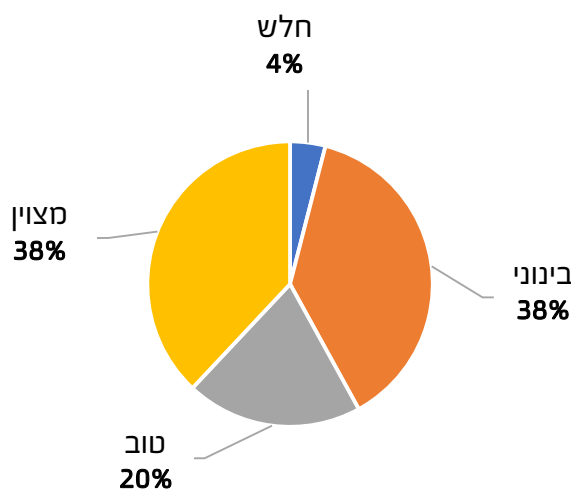
(D) **יחס כיסוי** - יחס הכיסוי הינו מדד פיננסי, הבוחן את האיתנות הפיננסית של הקיבוץ באמצעות הערכת יכולת הכיסוי של תשלומי החוב הצפויים לקיבוץ ממקורות הרווח התפעולי (לפני הוצאות מימון). דהיינו, רווח תפעולי (A) מחולק בחוב פיננסי נטו.

המצב הכלכלי נגזר מיחס הכיסוי (D), שהינו רווח תפעולי (A) מחולק בחוב פיננסי נטו (C).

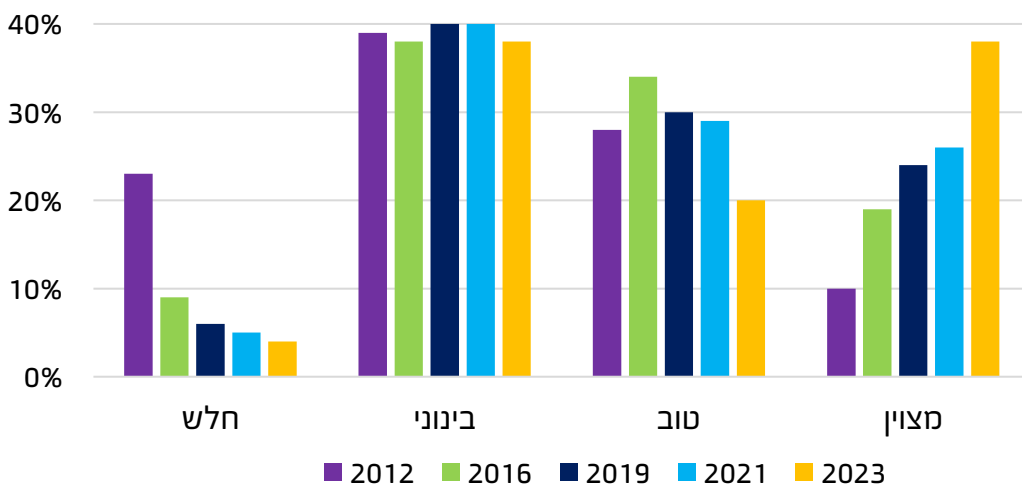
הקריטריונים לדירוג:

- מצב כלכלי מצוין** - קיבוצים בהם הרווח התפעולי המאוחד הינו מעל 25 מיליון ש"ח בשנה ויחס הכיסוי הינו 20% או יותר.
- מצב כלכלי טוב** - קיבוצים בהם הרווח התפעולי המאוחד הינו מעל 10 מיליון ש"ח בשנה ויחס הכיסוי הינו 20% או יותר.
- מצב כלכלי בינוני** - קיבוצים בהם הרווח התפעולי המאוחד הינו מעל 5 מיליון ש"ח או שהרווח התפעולי נמוך מ-5 מיליון ש"ח, אך יחס הכיסוי גדול מ-10%.
- מצב כלכלי חלש** - קיבוצים בהם הרווח התפעולי המאוחד הינו נמוך מ-5 מיליון ש"ח בשנה ויחס הכיסוי נמוך מ-10%.

המגמה לאורך השנים מצביעה על עלייה מתמשכת במספר הקיבוצים שמצבם הכלכלי מצוין, לצד ירידה במספר הקיבוצים שמצבם חלש.

נכון להיום, כמעט 60% מהקיבוצים נמצאים במצב כלכלי מצוין או טוב, בעוד פחות מ-5% נמצאים במצב כלכלי חלש. מרבית הקיבוצים שמצבם חלש ממוקמים באזורי פריפריה. קיבוצים אלה מתאפיינים בהפסד תפעולי נמוך לצד חוב פיננסי נמוך, ולכן אינם צפויים להגיע לחדלות פירעון. עם זאת, המרחק ממרכזי תעסוקה ועסקים מגביל את יכולתם לשפר באופן משמעותי את מצבם הכלכלי ולפרוץ את מעגל הקושי.

אומדן רווח והפסד מצרפי

אומדן הרווח וההפסד המצרפי מסכם את כלל פעילותם העסקית של הקיבוצים, לרבות תעשייה, חקלאות וענפי פעילות נוספים. התעשייה מהווה את מקור ההכנסה המרכזי עבור מרבית הקיבוצים.

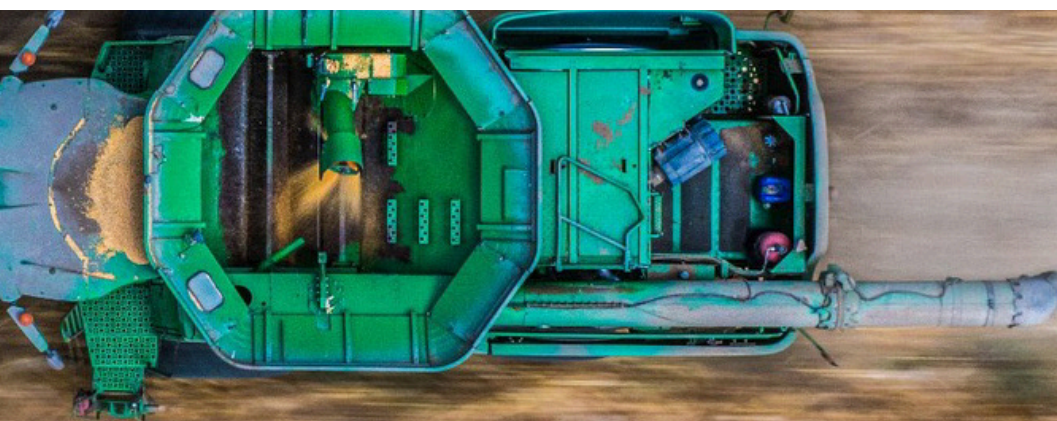
בשנים שקדמו לשנת 2023, נרשמה ירידה ברווחיות התפעולית, שנבעה בעיקר מגידול בהוצאות הקשורות לחברים ("הוצאות מחייה") וכן מירידה ברווחיות של מספר מפעלים גדולים, בין היתר בשל התגברות התחרות בשווקים, תנודות בשערי מטבע, ואירועים גיאופוליטיים משמעותיים - כגון המלחמה באוקראינה והמתחחות הביטחונית בישראל - שהשפיעו על שרשראות האספקה, עלויות הייצור והביקושים.

בשנת 2023 נרשמה מגמה של התאוששות ועלייה מחודשת ברווחיות התפעולית, אך יש לזכור כי נתונים אלו טרם משקפים את מלוא השפעת אירועי המלחמה ואי הוודאות הכלכלית בשנים 2023-2024.

במקביל, מתפתחת מגמה של ירידה ברווחיות הכוללת, הצפויה להמשיך בשנים הקרובות, בין היתר בעקבות מימוש אחזקות במפעלי תעשייה חזקים. עם זאת, לצד מגמות אלו נרשמת עלייה ביתרות הפיננסיות של הקיבוצים, כך שהשינויים ברווחיות אינם משקפים בהכרח פגיעה בחוסן הכלכלי הכולל.

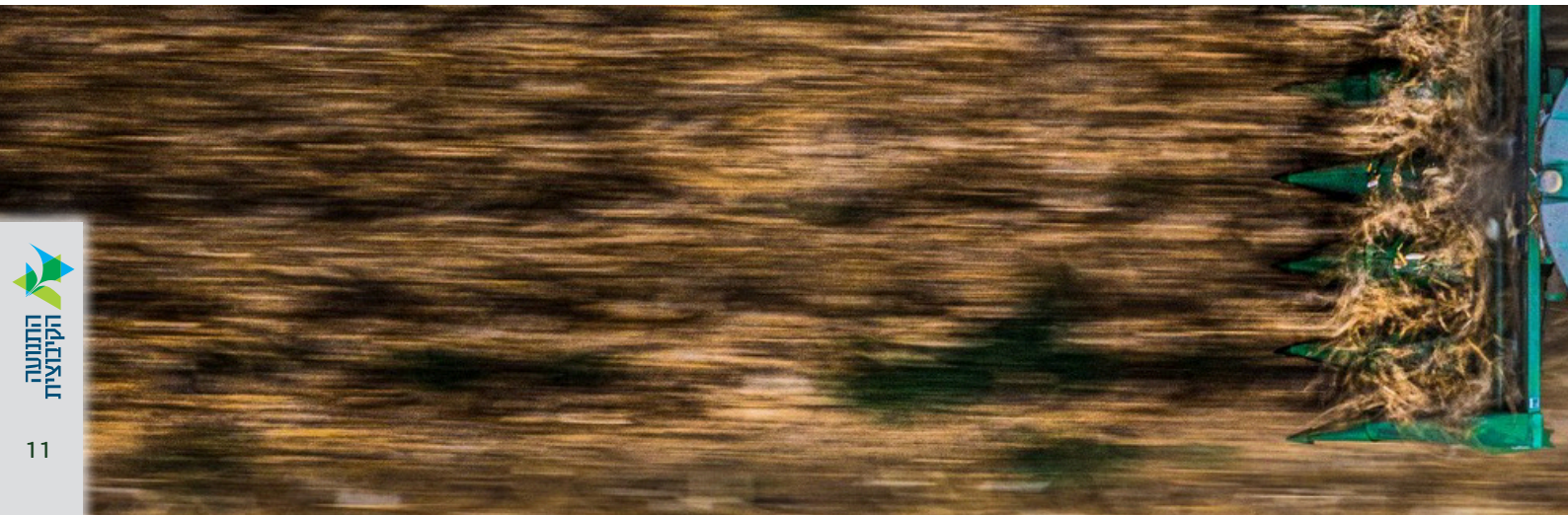
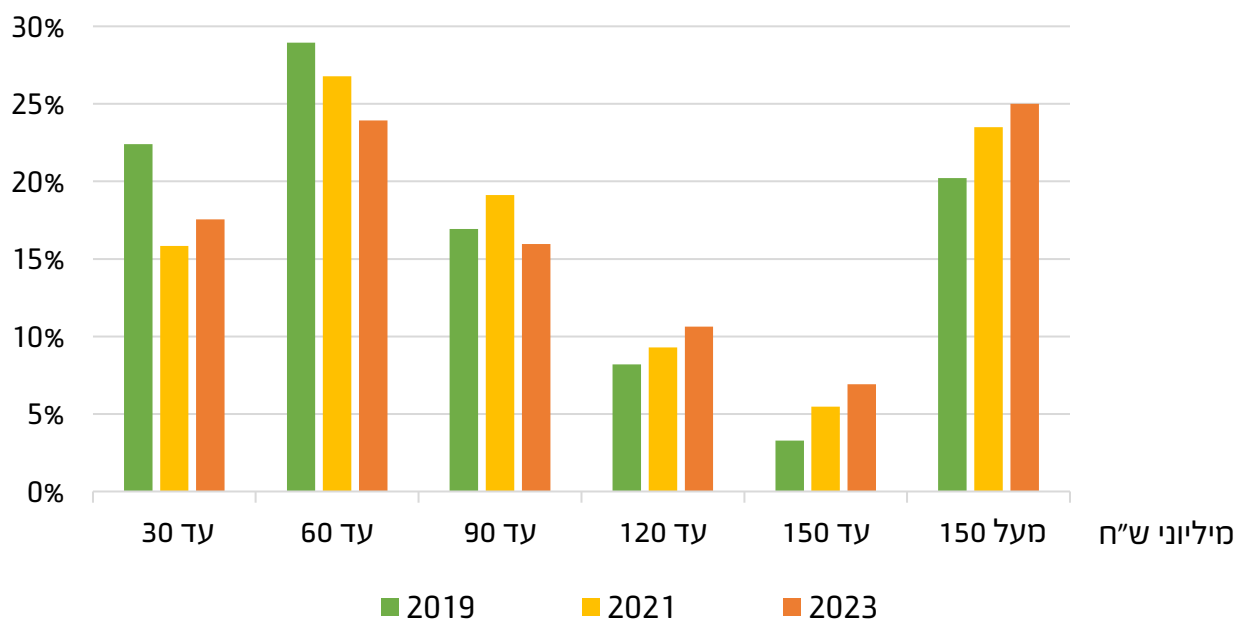
2021	2022	2023	
38,595	38,097	39,269	הכנסות
25,292	24,508	24,260	הוצאות ישירות
13,303	13,589	15,009	רווח תפעולי לפני הוצאות בגין חברים
6,139	6,961	7,836	הוצאות בגין חברים
4,269	4,508	4,604	הוצאות מכירה, הנהלה וכלליות
2,895	2,120	2,569	רווח תפעולי
205	(613)	277	הכנסות (הוצאות) מימון
665	2,038	835	הכנסות אחרות
1,334	1,418	1,410	מסים על הכנסה
1,661	1,028	1,190	רווח מתאגידי מוחזקים
4,092	3,155	3,461	רווח נקי

מיליוני ש"ח

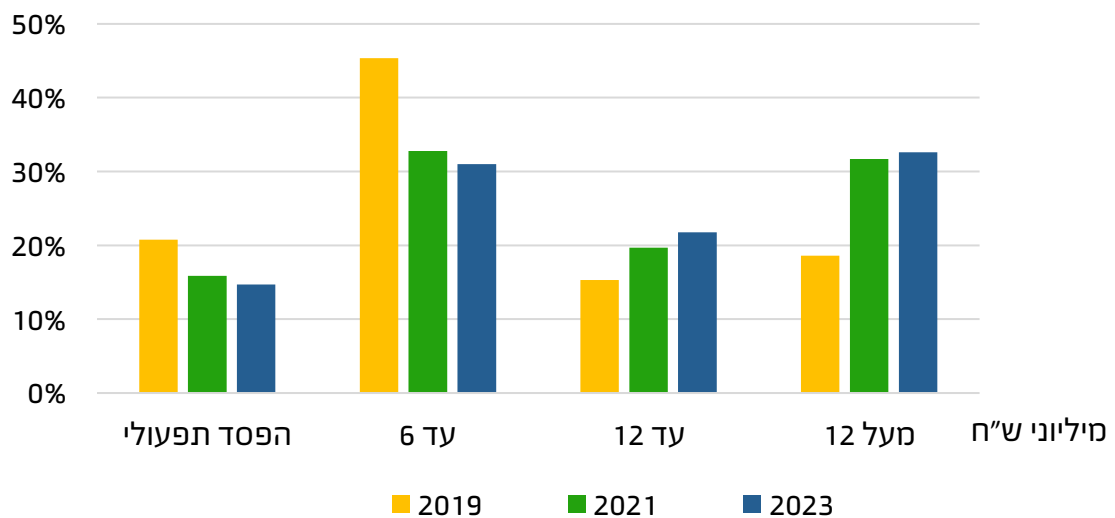
התפלגות הקיבוצים לפי מחזור הכנסות לקיבוץ

כלכלת הקיבוצים שמצבם הכלכלי איתן נשענת על תעשייה חזקה ומצליחה, המהווה בסיס מרכזי ליציבותם. קבוצת הקיבוצים שבהם היקף הפעילות קטן כוללת מגוון סוגים, ביניהם: קיבוצים זעירים, קיבוצים שבהם רמת הפעילות העסקית נמוכה ועיקר ההכנסות נובעות משכר עבודה, קיבוצים שביצעו שיוך נכסים יצרניים ומספר קטן של קיבוצים שבהם משכורות החברים אינן מועברות לקיבוץ. בשנים האחרונות חלו שינויים בהתפלגות הקיבוצים לפי מחזור ההכנסות. נרשם גידול במספר הקיבוצים שביצעו מעבר מקבוצת המחזור של עד 60 מיליון ש"ח לקבוצות בעלות מחזור הכנסות גבוה יותר. הגידול במחזורי ההכנסות נובע בעיקרו מהתרחבות הפעילות התעשייתית ומפיתוח פעילויות עסקיות נוספות, והוא משקף שיפור מתמשך במצבם הכלכלי של הקיבוצים הללו.

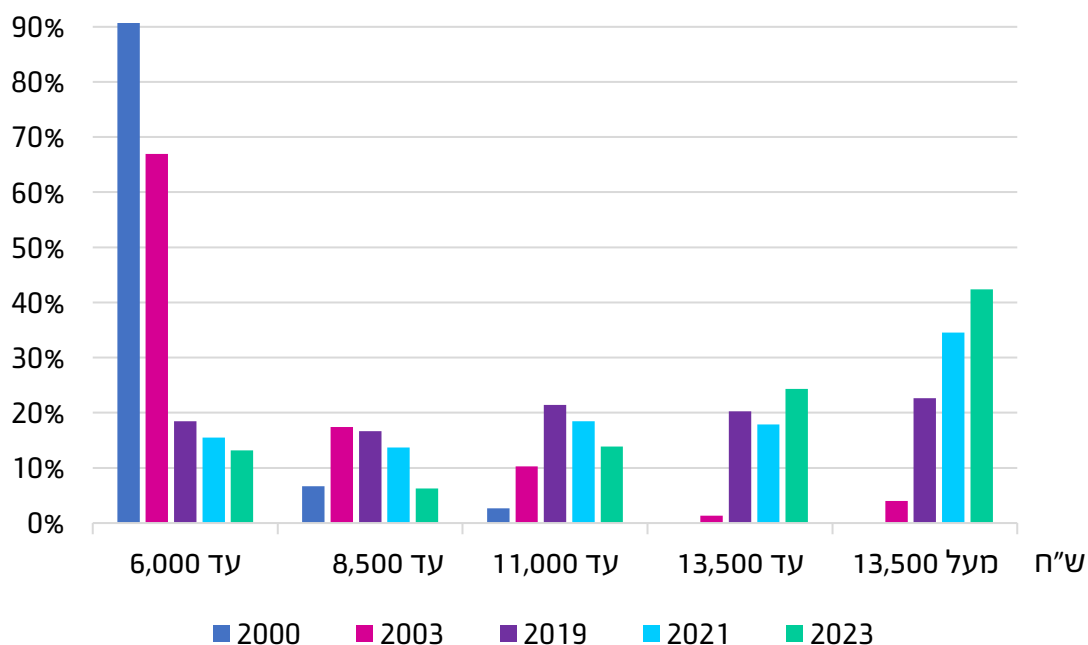
התפלגות הקיבוצים לפי רווח תפעולי לקיבוץ

הרווח התפעולי מהווה את המדד המרכזי להערכת מצבו העסקי של הקיבוץ. מתוך כלל הקיבוצים שנמצאים בהפסד תפעולי, פחות מ-10% מסווגים כקיבוצים חלשים, כלומר קיבוצים המתקשים לייצר עודפים מפעילותם השוטפת. עם זאת, קיימים קיבוצים שבהם הרווח התפעולי נמוך או אף שלילי, אך מצבם הכלכלי הכולל נותר איתן. בדרך כלל מדובר בשני סוגים של קיבוצים: קיבוצים בעלי תעשייה משמעותית, אשר מסיבות שונות תוצאות המפעלים שלהם אינן מאוחדות בדוחות הכספיים. קיבוצים המחזיקים בנכסים פיננסיים מהותיים, לרוב כתוצאה ממימוש אחזקות קודמות במפעלים. לפיכך, ירידה ברווחיות התפעולית אינה בהכרח מצביעה על פגיעה בחוסן הכלכלי. בעת הערכת מצבו של קיבוץ, חשוב לבחון גם נכסים פיננסיים ומקורות הכנסה נוספים שאינם מוצגים בדוחות הכספיים, על מנת לקבל תמונה מלאה ומדויקת.

התפלגות הקיבוצים לפי הוצאות קיום כולל רווח תפעולי לחבר

שילוב הוצאות הקיום עם הרווח התפעולי לחבר מהווה אומדן מהימן להכנסה לחבר, אשר נמצאת במגמת צמיחה עקבית ומתמשכת לאורך השנים.

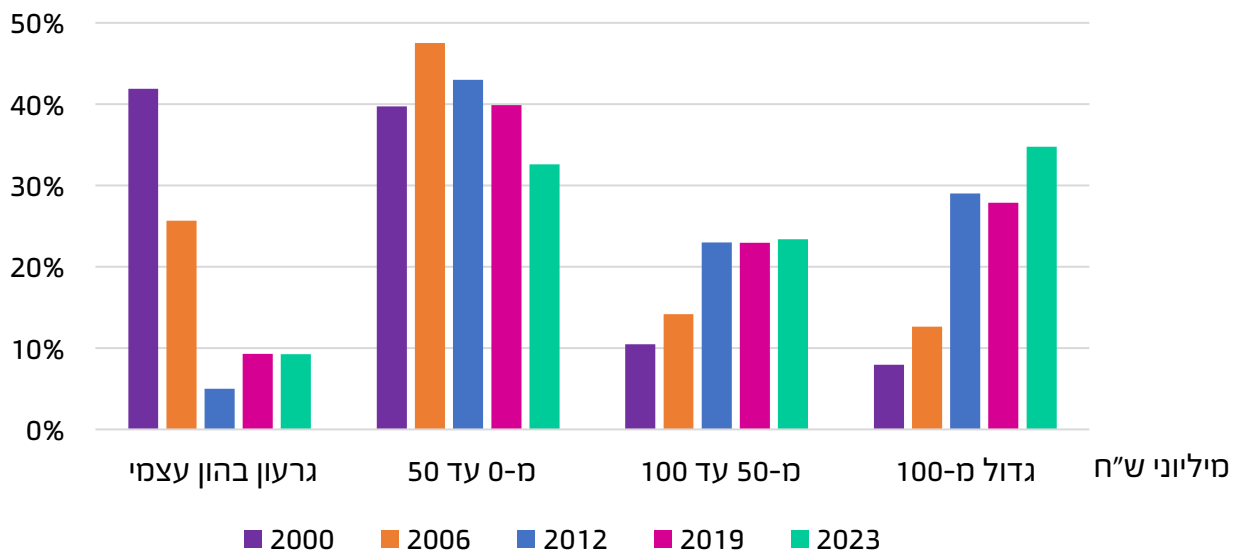

החישוב הינו ברמה חודשית

התפלגות הקיבוצים לפי הון עצמי לקיבוץ

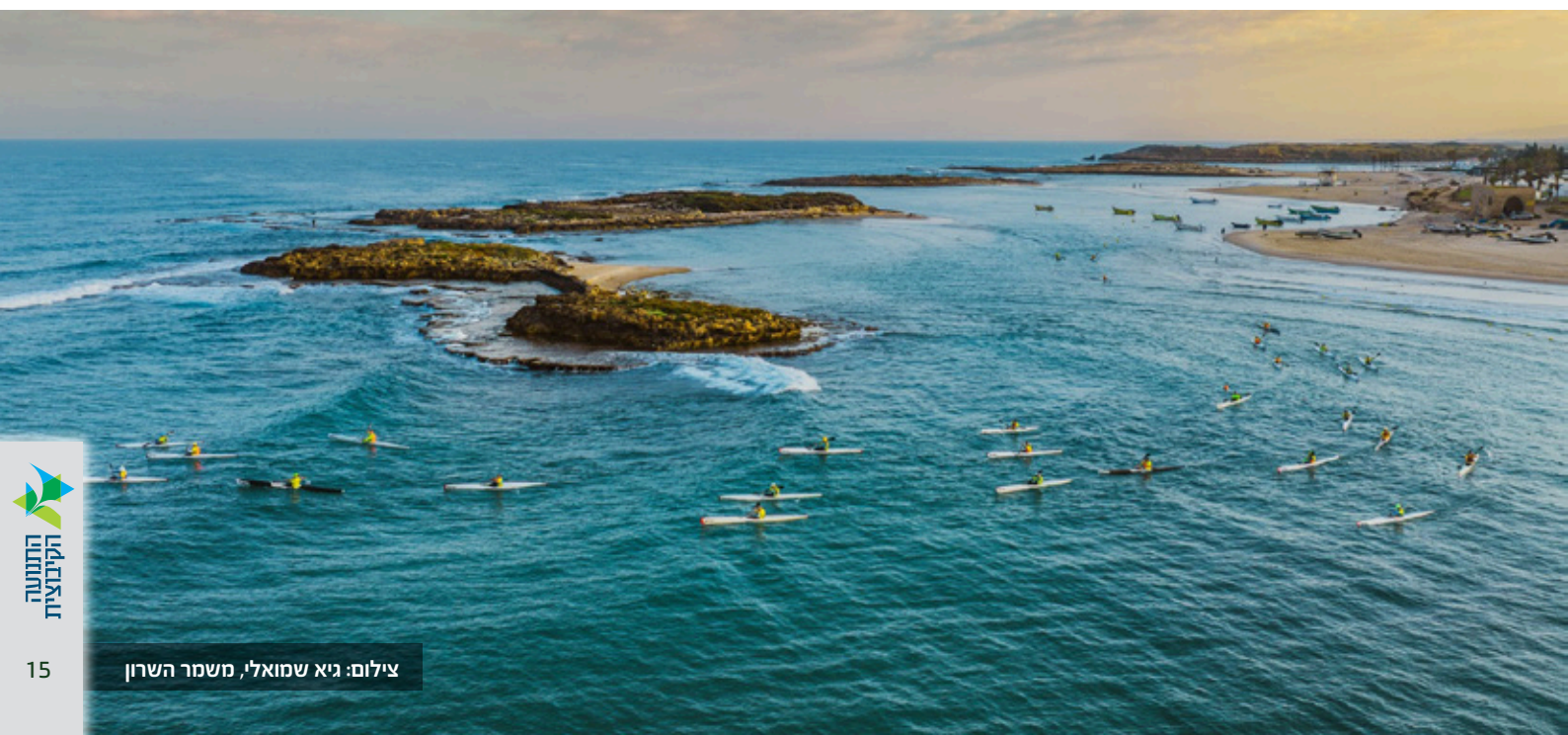
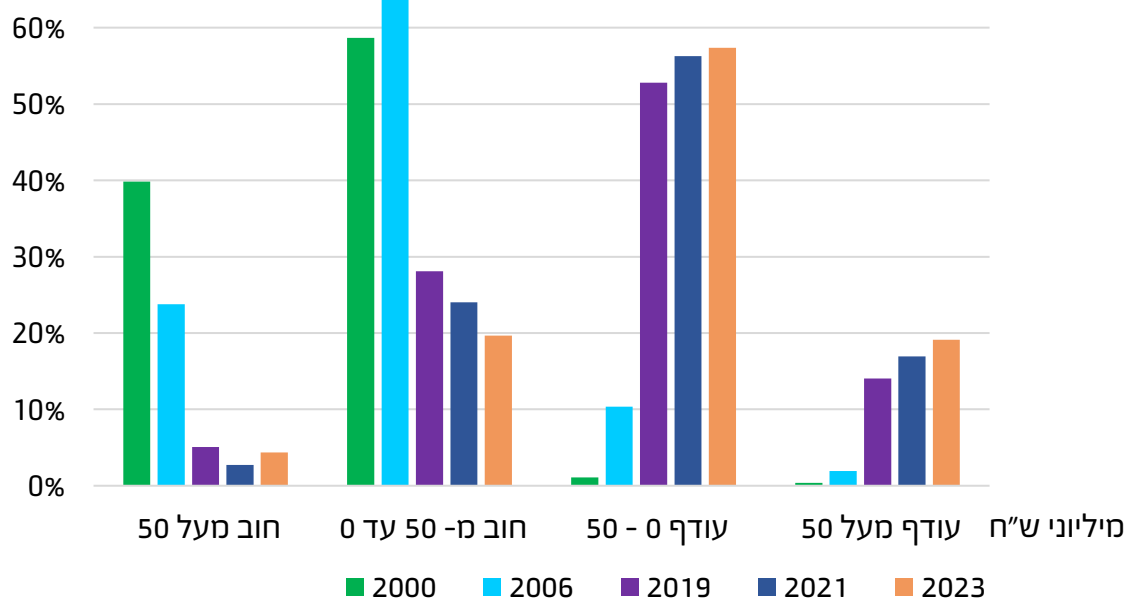
בעשורים האחרונים נרשמה עלייה מתמדת במספר הקיבוצים בעלי הון עצמי חיובי. מגמה זו נבעה, בין היתר, מתמורה שהתקבלה ממכירת אחזקות בתאגידים ומהסדרים פרטניים שנעשו עם קיבוצים שהיו בקשיים, אשר תרמו לחיזוק ההון העצמי ולשיפור היציבות הכלכלית. עם זאת, יישום הוראה חשבונאית מספר 4 של רשמת האגודות השיתופיות - המחייבת את הקיבוצים המתחדשים לכלול בדוחות הכספיים התחייבויות אקטואריות לפנסיה לחברים ולעוזבים - הוביל לקיטון בהון העצמי ולצורך בהתארגנות מחודשת בחלק מהקיבוצים, ואף גרם לעלייה מתונה במספר הקיבוצים בעלי גירעון בהון העצמי.

התפלגות הקיבוצים לפי נכסים פיננסיים בניכוי התחייבויות פיננסיות לקיבוץ

החוב נטו מוגדר כסך החוב נושא הריבית, בניכוי הנכסים הפיננסיים.

במהלך השנים נרשם שיפור משמעותי במצבם הפיננסי של הקיבוצים, אשר התבטא בירידה בחוב נטו ובהתחזקות היציבות הכלכלית. בשנים האחרונות, לאחר תקופה של צמיחה ושיקום, מסתמנת מגמת יציבות ברמת החוב נטו.

מקורות הכנסה עיקריים

התכנון והתפעול
הקבוצה

תעשייה

התפתחות המכירות
התפלגות המפעלים לפי היקף הכנסות
מועסקים
מבנה הבעלות
השקעות בחברות הזנק
התפלגות הקיבוצים לפי מספר מפעלים
התפלגות המפעלים לפי אזור גיאוגרפי

תקלאות

הכנסות
ערך התפוקה
צריכת מים

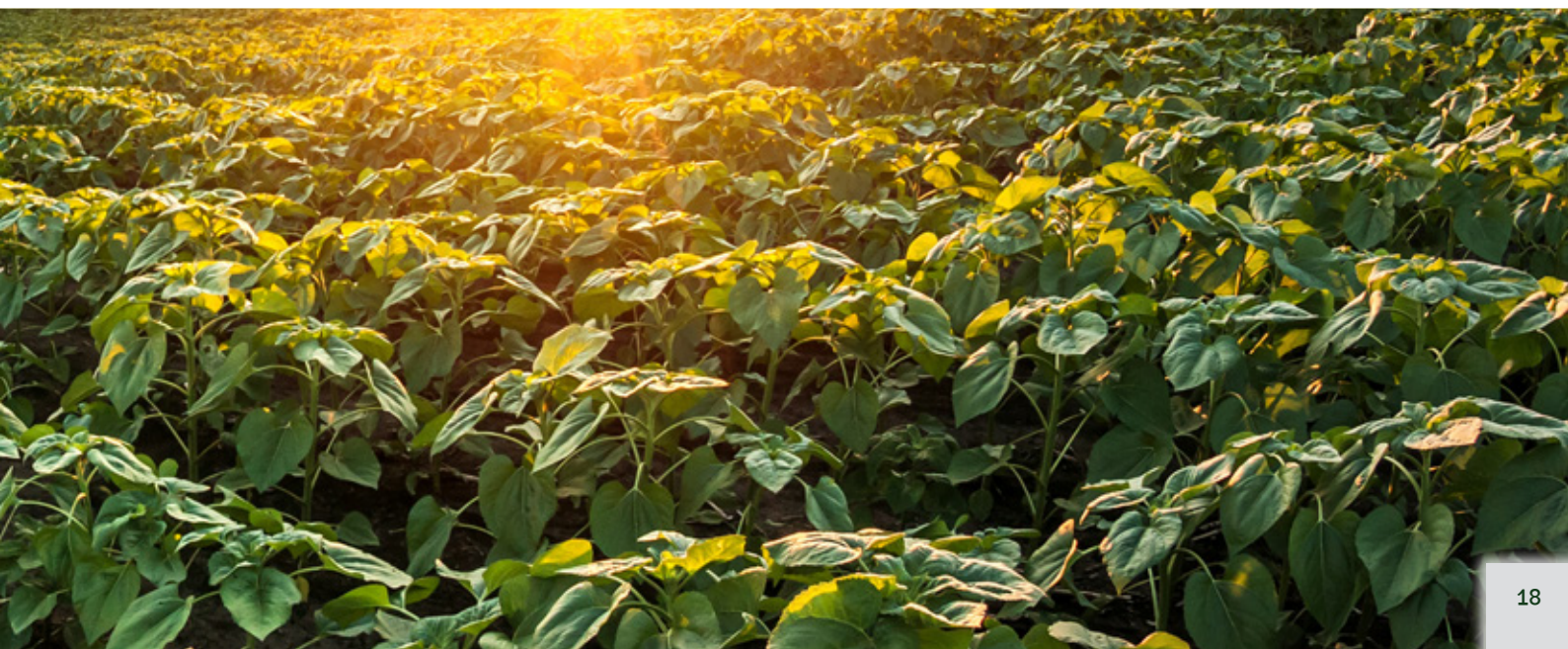
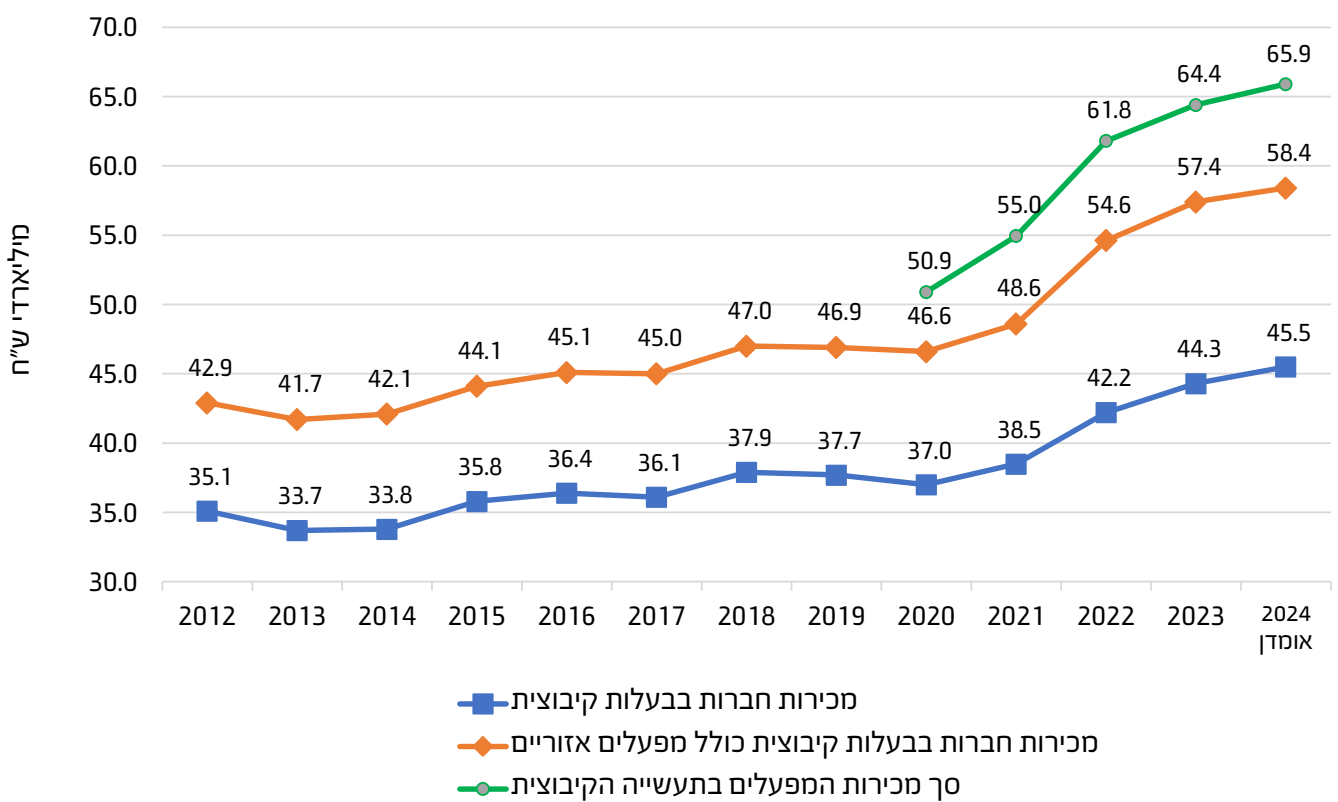
אנרגיה

אנרגיה מתחדשת - התנהלות כענף
טעינת רכבים
אגרוולטאי
הסכמים להקמה

התפתחות המכירות לפי שנים

בשנת 2022 נרשם זינוק משמעותי בהכנסות התעשייה הקיבוצית, בעקבות ההתאוששות בכלכלה העולמית והישראלית עם היציאה ממשבר הקורונה - לאחר עשור של גידול מתון ועקבי. בשנת 2023 נמשכת המגמה החיובית והעקבית של צמיחה, שהחלה עוד בראשית שנות ה-2020.

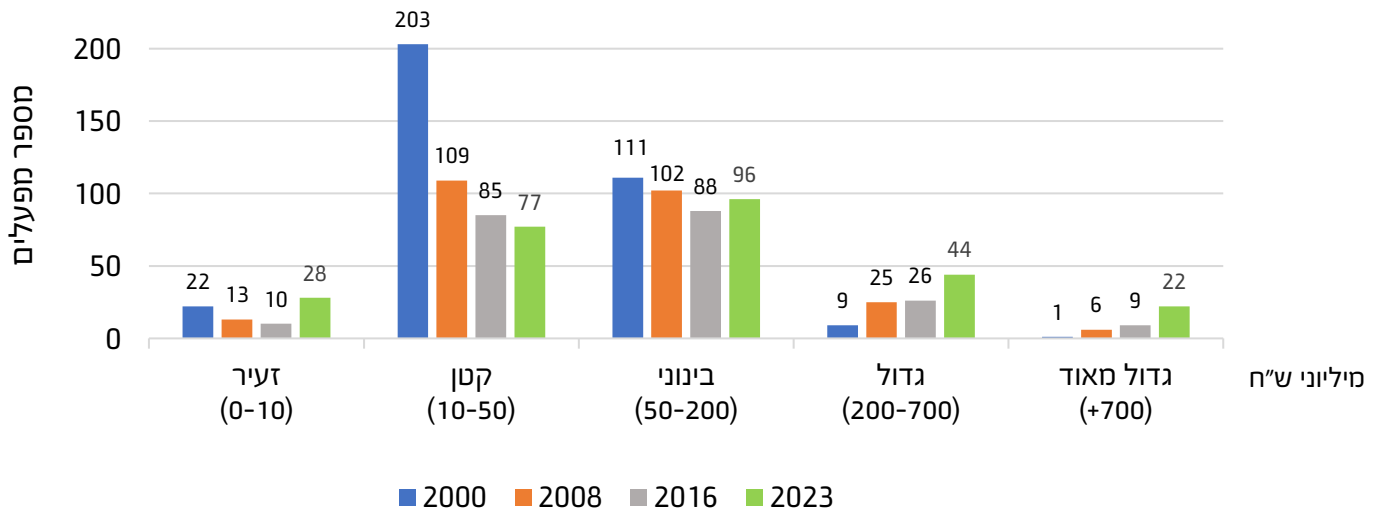
קפיצת המדרגה הנוספת בשנת 2022, בקטגוריות "סך מכירות המפעלים" ו"מכירות חברות בבעלות קיבוצית", נובעת משינוי סיווג בהגדרת המפעלים האזוריים (הוגדרו 4 מפעלים אזוריים נוספים, שבעבר נכללו תחת קטגוריה אחרת).

התפלגות המפעלים לפי היקף הכנסות

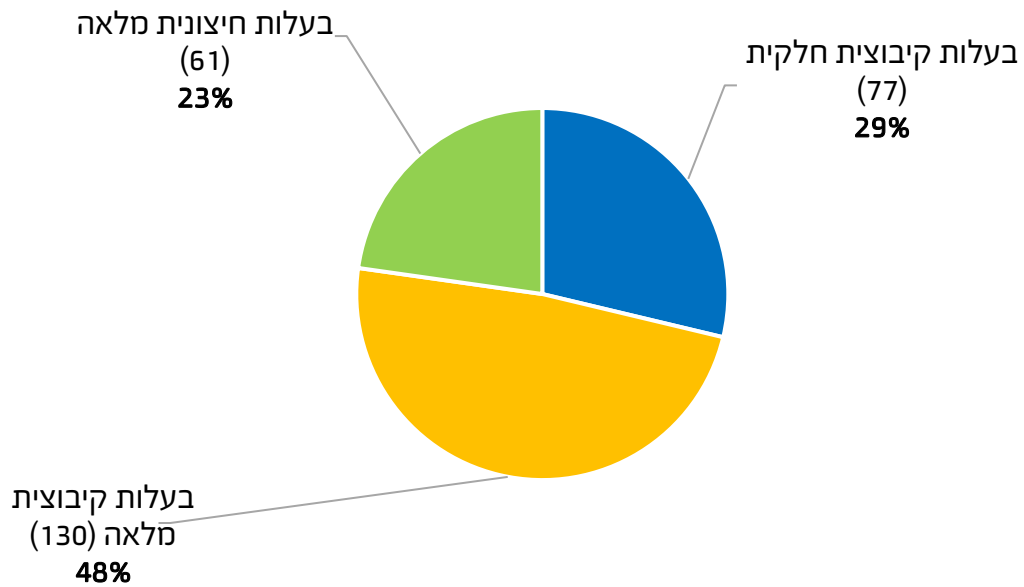
לאורך השנים ניכרת מגמת שינוי משמעותית במבנה החברות בתעשייה הקיבוצית: ירידה עקבית במספר החברות הקטנות והבינוניות, לצד עלייה במספר החברות הגדולות - אלו שמחזור המכירות שלהן עולה על 200 מיליון ש"ח. במקביל, נרשמת גם עלייה במספר החברות הזעירות, ייתכן כתוצאה מהקמת חברות חדשות, ובפרט חברות הזנק (Start-up).

מספר המועסקים במפעלים

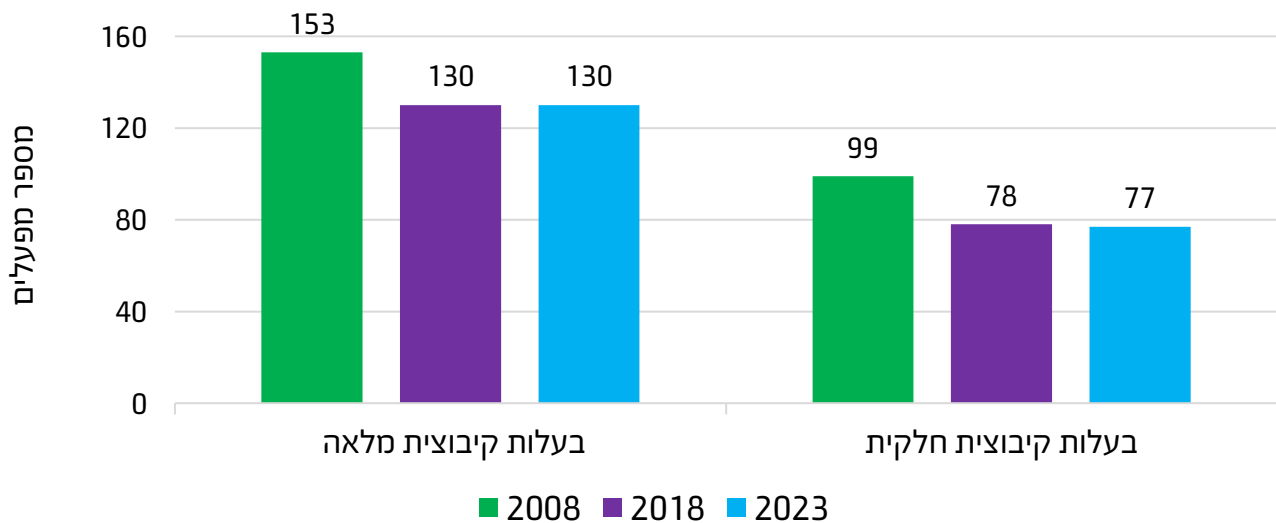

74% מעובדי התעשייה הקיבוצית עובדים בדרום הארץ ובצפונה; סימן נוסף לדומיננטיות הקיבוצית בגבולות המדינה. סך הכל מועסקים בתעשייה הקיבוצית בישראל 39,274 עובדים, עלייה של כ-17% לעומת השנה הקודמת (4.1% בכלל התעשייה).

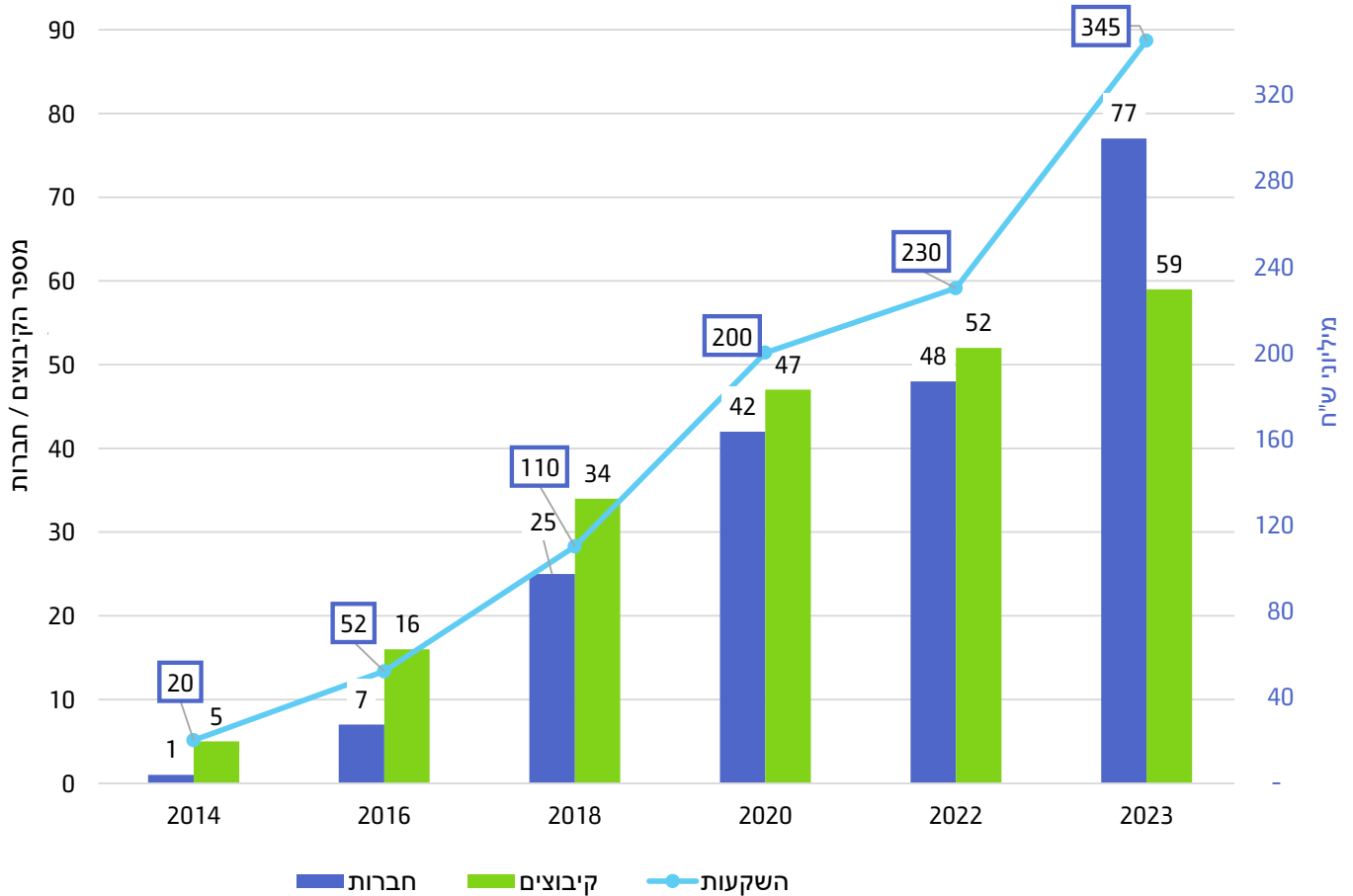
מבנה הבעלות - מגמה רב שנתית

בשנים האחרונות נעצרה מגמת הירידה בכמות המפעלים בבעלות קיבוצית מלאה, שנצפתה בעשור הקודם והתמתנה מגמת הירידה בכמות המפעלים בבעלות חלקית.

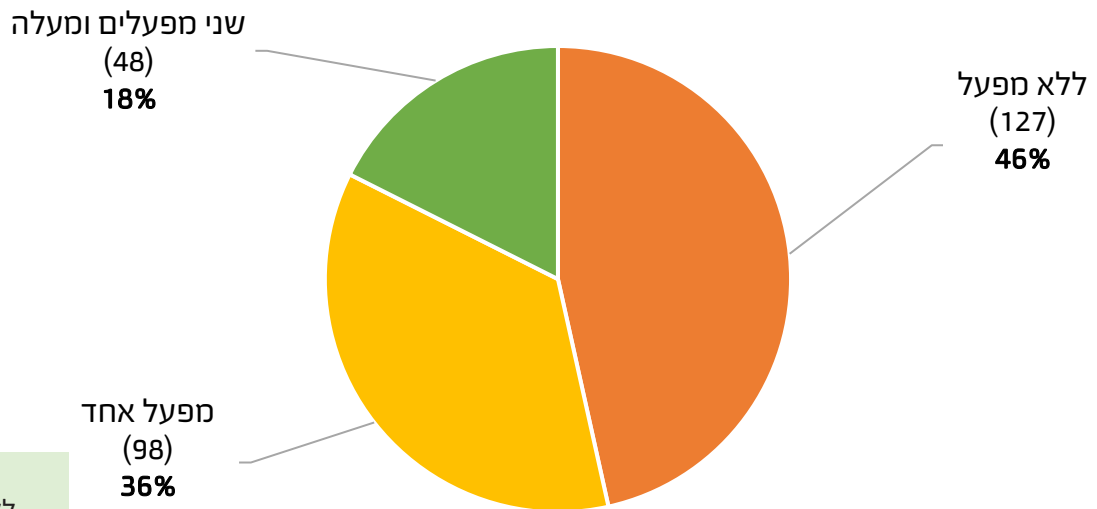
השקעות בחברות הזנק (Start-up)

ניתן לראות המשך גידול חד בהשקעות בחברות ההזנק. עם זאת קצב הגידול במספר הקיבוצים הפעילים בתחום מתמתן.

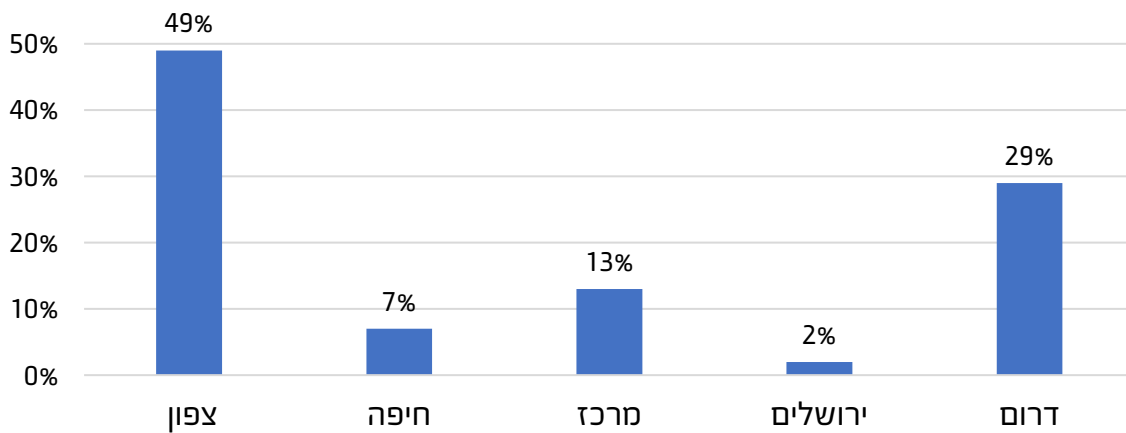
התפלגות הקיבוצים לפי מספר המפעלים שבבעלותם

בקיבוצים ללא בעלות המפעל נמצא בשטח הקיבוץ וברובם חברי הקיבוץ עובדים במפעל, חלקם בתפקידי ניהול משמעותיים.

ללא מפעלים אזוריים

התפלגות המפעלים לפי אזור גיאוגרפי

פעם כששאלתי חקלאי ותיק איך הסתיימה העונה החקלאית, הוא ענה לי בחיוך עצוב מתחת לשפם: "אתה יודע למה חקלאות זה עסק לא חוקי?" נדהמתי על הספק שאלה ספק אמירה ושאלתי: "נו ומה התשובה?" הוא ענה בפשטות: "כי זה לעסוק בהימורים".

בקליפת אגוז זה הסיפור של חקלאי ישראל, שכל רצונם לעסוק באחד המקצועות העתיקים והמרתקים בעולם - לייצר מזון טרי ואיכותי ואפילו להתפרנס מזה, אך הם נאלצים לעסוק במקצוע עם אי ודאות גבוהה בו: "יום עסל יום בסל".

מדינת ישראל עוברת מזה שנתיים ימים, מלחמה עקובה מדם. מלחמת קיום נגד אויב אכזר במיוחד, אבל באותה נשימה גם מלחמה פנימית על דמותה וערכיה. בתוך הבוקה ומבולקה בוקעות שתי אלומות אור הנותנות מעט תקווה לעתיד טוב יותר עבור הדורות הבאים. אלומות אלה בוקעות ממשרד החקלאות בבית דגן ומהלובי החקלאי בכנסת. שני הגופים האלו פועלים לילות כימים כדי להגן על הייצור החקלאי המקומי למען אזרחי ישראל ולמען החקלאים.

לא סוד הוא, שבמשך העשורים האחרונים, משרד האוצר פעל בכל כוחו לפרק את ההתארגנויות החקלאיות, שמאז קום המדינה דאגו להגן ולפתח את החקלאות הישראלית, שנחשבה למובילה בעולם, הרבה בזכותם. משרד החקלאות בשלושת השנים האחרונות, בהנהגת השר אבי דיכטר, מצליח לייצר דפוסי עבודה חדשים, המאפשרים לחקלאים לראות אופק תעסוקתי והתפתחותי בענפי חקלאות רבים. זה עדיין לא מספיק והחקלאות זקוקה לתמיכות גדולות בהרבה כדי להחזיר לעצמה את הרווחיות, כושר המיקוח אל מול תוצרת מיובאת וכמובן למשוך אליה דור חדש, אך זוהי בהחלט התחלה של שינוי גישה.

חוסר הוודאות המאפיין את החקלאות פעל לטובת החקלאים בשנים 2023-2024. עונה חקלאית זו התאפיינה סך הכל כטובה בתפוקות הייצור ובתנאי הסחר שהיטיבו עם החקלאים. בלטו לטובה ענפי הפטם והמטעים, שנהנו מרווחיות טובה, ומהווים נתח משמעותי בחקלאות הקיבוצית.

בד בבד, בעוד הקרבות נמשכים, ולצד זאת החל שיקום הקהילות שניזוקו ללא הכר ב-7.10 ובמלחמת "חרבות ברזל", שבאה בעקבותיו, חזינו כולנו בהשתאות איך חקלאות חזקה ומאורגנת מצליחה לקום על רגליה, לאסוף את השברים ולחזור לייצר מזון טרי במלוא הקיטור לכל אזרחי מדינת ישראל.

מייד עם סיום העונה החקלאית הגיע חורף שחון במיוחד והזכיר לכולם שלא לעולם חוסן. מיעוט הגשמים הביא לקיצוץ מכסות מים נרחבות בעיקר באזורים נעדרי חלופה קרי הגליל העליון ועמק הירדן. כיוון שסך השימוש החקלאי במים שפירים עומד על כשליש, למרות השנה השחונה והקיצוץ הקשה, סל הגידולים נפגע מעט אך לא באופן אנוש. עם זאת, הנפגעים העיקריים הם חקלאי הגליל העליון ועמק הירדן, שגם כך סבלו מפגיעה קשה ברווחיות בעקבות המלחמה.

לסיכום, שנת 2023-2024 היתה שנה חקלאית טובה, אך אל לנו להסיק מסקנות כי זו מגמה שתימשך. על מנת לייצר יציבות באספקת המזון הטרי לאזרחי ישראל ועל מנת להבטיח את הייצור המקומי הרבה שנים קדימה, על הממשלה לפתח בהקדם חלופות אספקת מים לאזורים נעדרי החלופה כמו הגליל העליון, לחזק את מועצות הייצור ולא לפגוע בהן וכן לחזק את אגפי המשרד כמו שירות ההדרכה והמקצוע (שה"ס), מנהלת ההשקעות ואגפים נוספים, על מנת שיוכלו לתת שירותים טובים לחקלאים, לייצר ידע ולעודד השקעות הון חדשות בחקלאות.

לאחר עשור של יציבות בהיקף ההכנסות וברווח, בשנים האחרונות מסתמנת מגמה מתמשכת של צמיחה, הן בהכנסות והן ברווח הגולמי - שנת 2023 בולטת במיוחד בגידול זה.

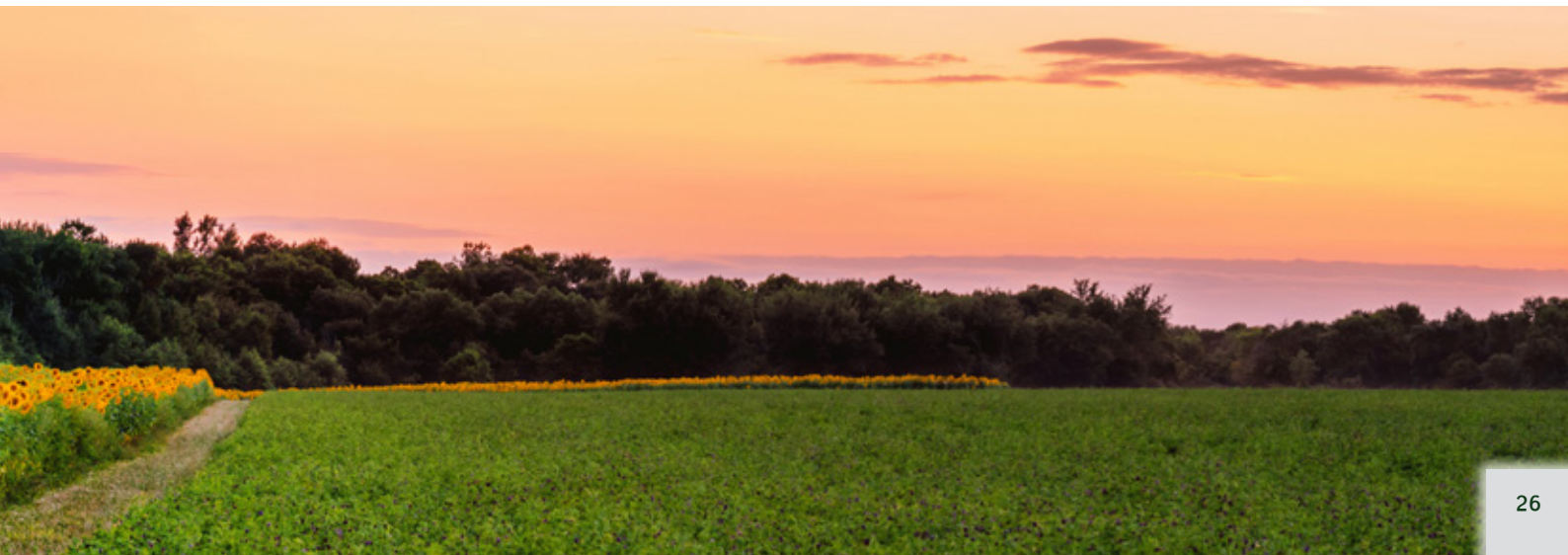
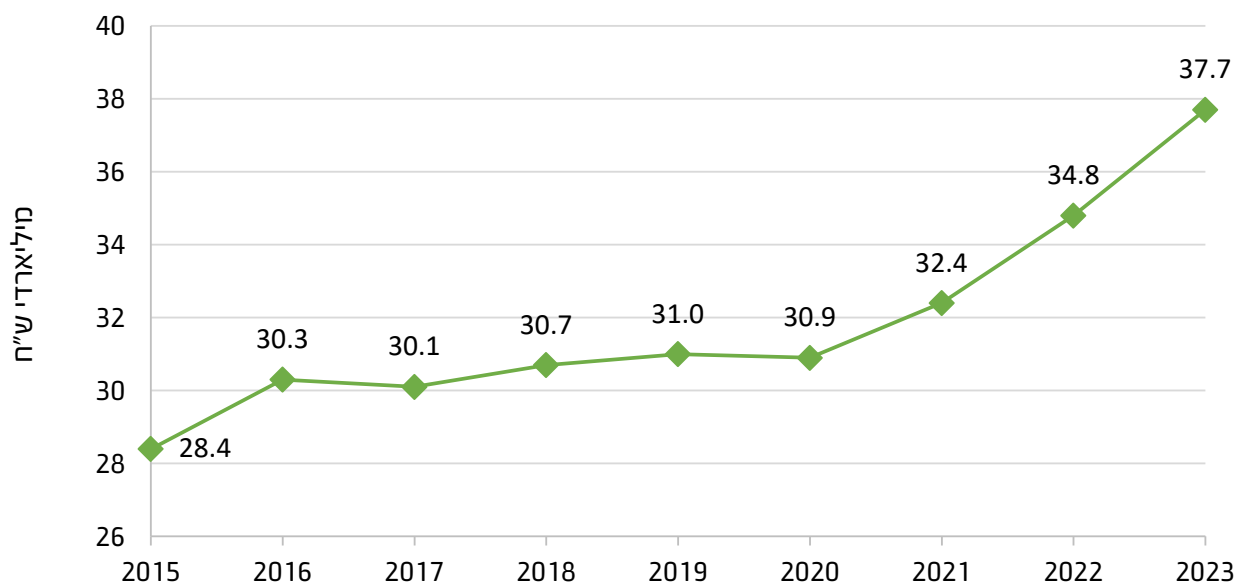
חשוב לציין כי מדידת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה נעצרת ברמת ההכנסה הגולמית. מהכנסה זו יש לנכות את המרכיבים הבאים: תשלומי הון וריבית על הון חוזר ועל השקעות, יתרה המיועדת למשיכת שכר עבור העבודה החקלאית עצמה וכן הפרשה להון עצמי.

2018	2019	2020	2021	2022	2023	
30.7	31.0	30.9	32.4	34.8	37.7	ערך התפוקה
16.7	16.0	16.3	16.9	19.8	19.8	התשומה הקנויה
14.0	15.0	14.6	15.5	15.0	17.9	תוצר גולמי
2.3	2.3	2.4	2.4	2.6	2.4	בלאי
11.7	12.7	12.2	13.1	12.4	15.5	תוצר נקי
1.0	0.9	0.9	1.2	1.3	1.6	הכנסות אחרות
12.7	13.6	13.1	14.3	13.7	17.1	הכנסה נובעת מחקלאות
7.1	7.4	7.0	7.5	7.7	7.9	תשלומי שכר
5.6	6.2	6.1	6.8	6.0	9.2	הכנסה גולמית

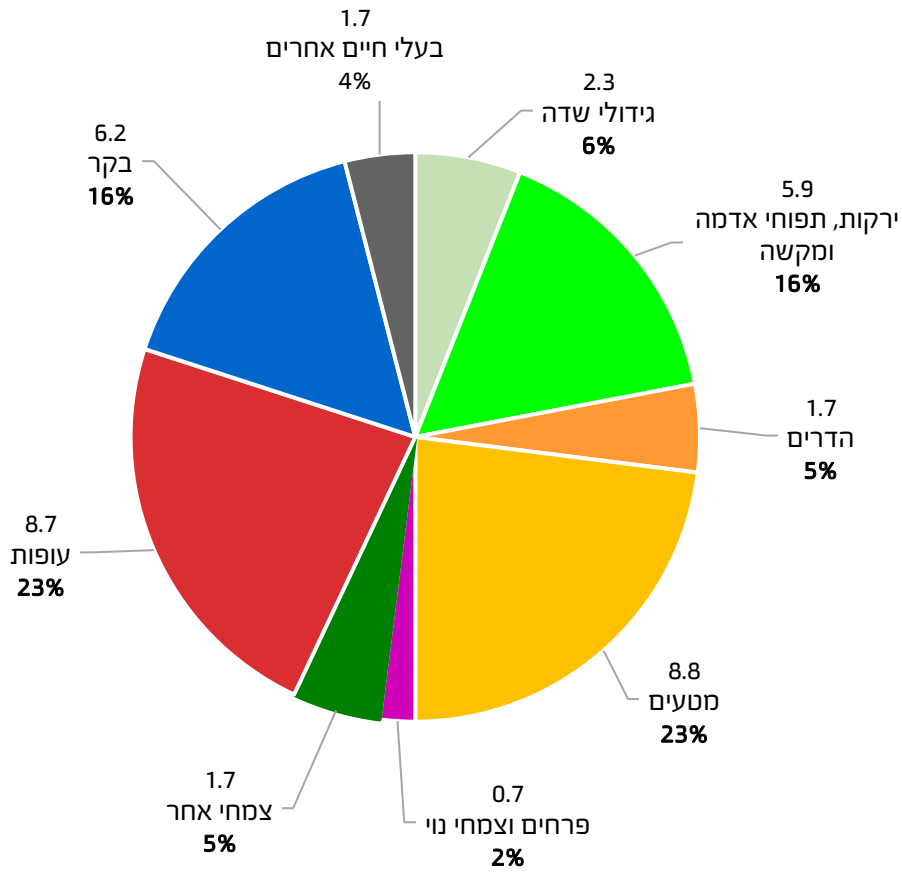
מיליארדי ש"ח

לאחר תקופה של כמעט עשור שהתאפיינה בגידול מתון בהכנסות, בשנים האחרונות נרשמת צמיחה משמעותית, בשיעור שנתי של כ-8%-7%.

סך כל ערך התפוקה בשנת 2023 - 37.7 מיליארד ש"ח

מיליארדי ש"ח

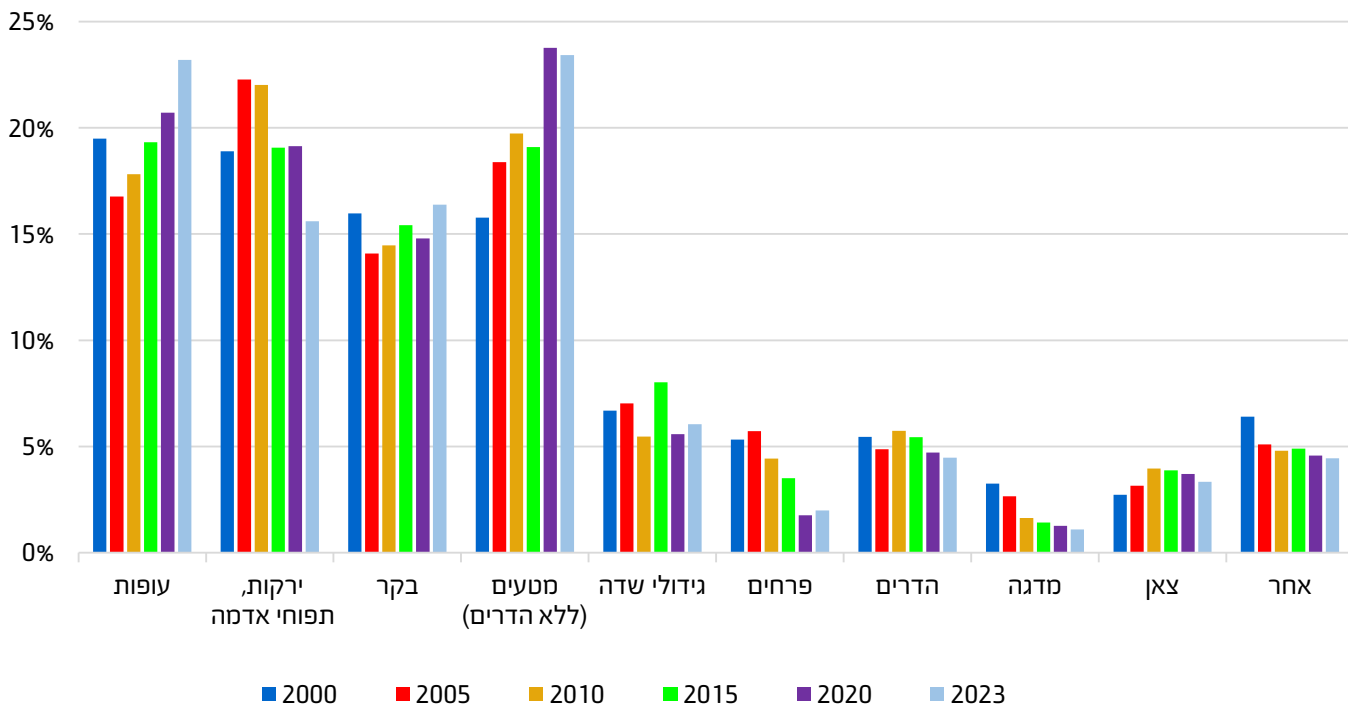
חקלאות

ערך התפוקה - מגמה רב שנתית בחלוקה לפי ענפים

מטעים (ללא הדרים) - יציבות יחסית בשנים האחרונות.

ירקות - מגמת גידול בעשור הראשון של המאה ה-21, ולאחריו נסיגה מתמשכת בעשורים השני והשלישי.

ענף הלול - עלייה עקבית לאחר נסיגה משמעותית בתחילת העשור הראשון של שנות האלפיים.

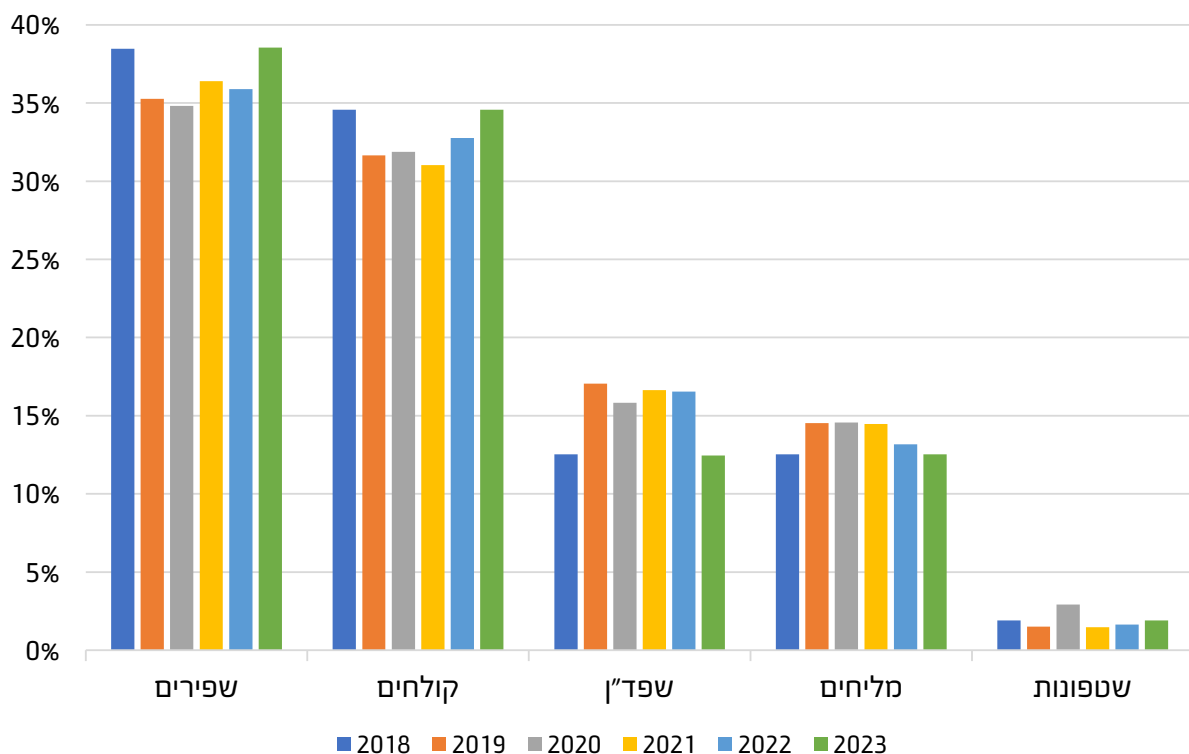
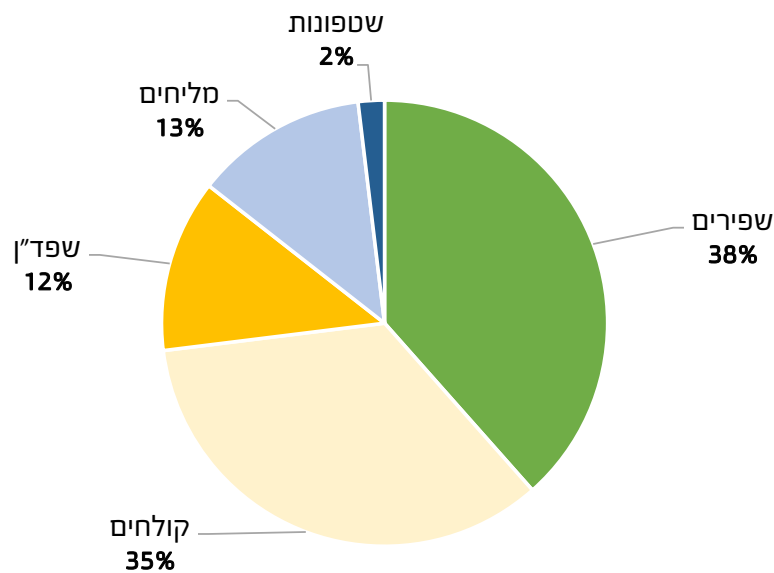

צריכת מים בחקלאות לפי סוגי מים

החקלאות מהווה כיום גורם מרכזי בקליטת מי קולחים בישראל, והשימוש במים אלה נמצא במגמת עלייה מתמדת.

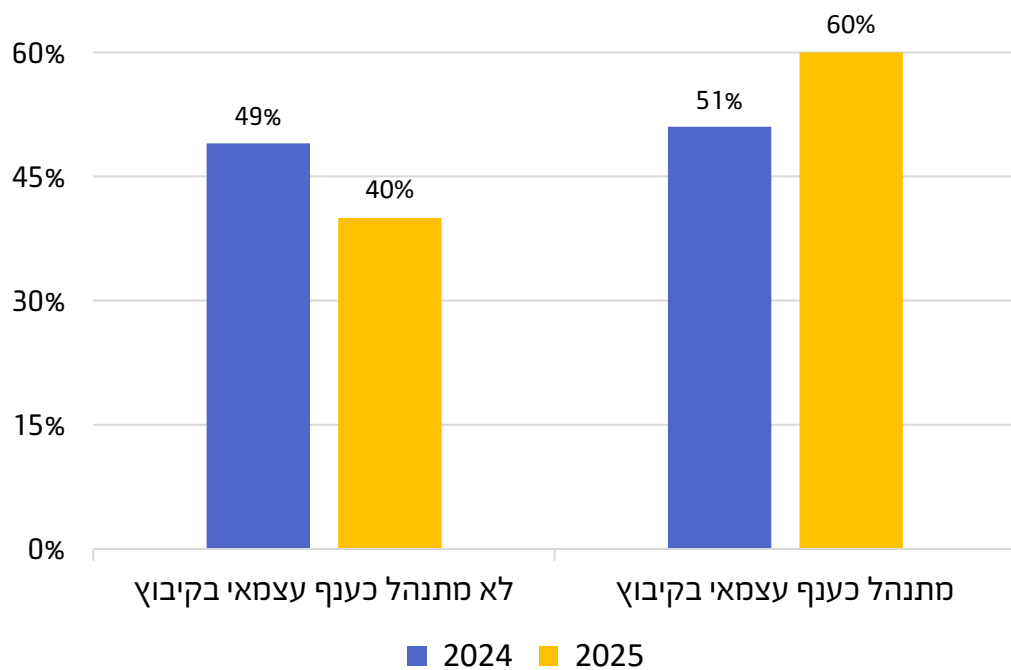
בשנים האחרונות, שיעור השימוש במים שוליים - בהם מי קולחים, מי שפד"ן, מים מליחים ומי שטפונות - עולה על 60% מסך צריכת המים בחקלאות.

הצריכה הכוללת של מים לחקלאות נאמדת בכ-1.3 מיליון מ"ק בשנה.

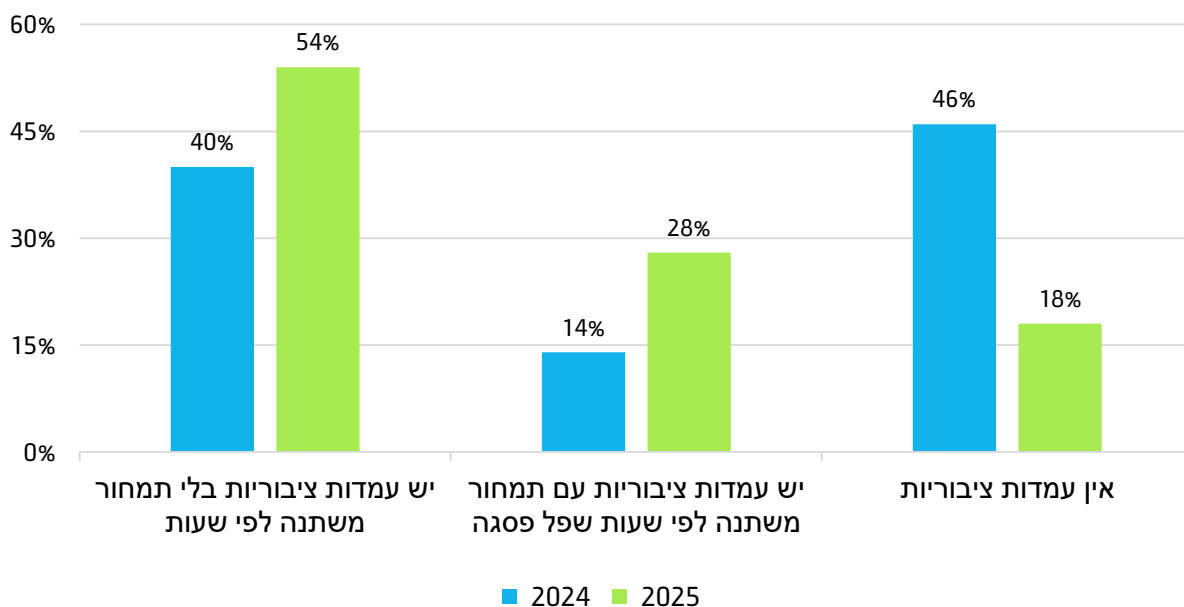
האם תחום האנרגיה/חשמל מתנהל כענף

בשנים האחרונות, עם התרחבות תחום האנרגיה המתחדשת בקיבוצים, רבים מהם נמצאים בתהליך ארוך טווח של התמקצעות והפרדת התחום כענף, הכולל תפקיד ייעודי לניהול האנרגיה בקיבוץ. כיום ניתן לראות כי למעלה ממחצית מהקיבוצים כבר הקצו לתחום זה משאבים ותשומת לב משמעותיים.

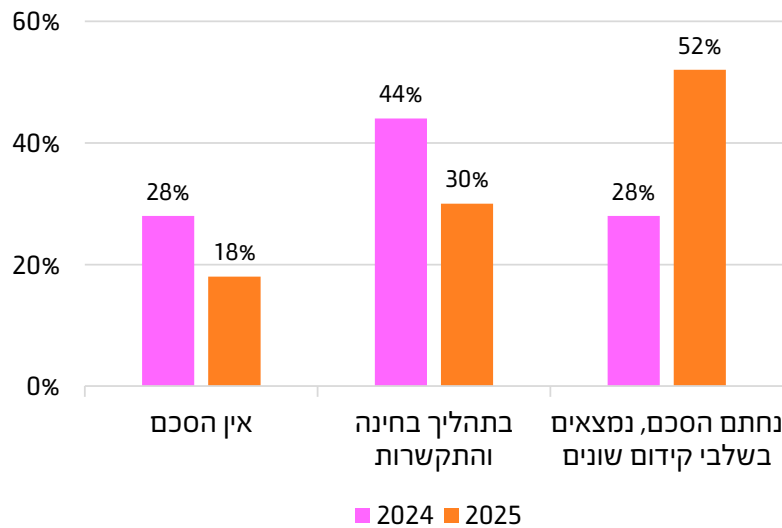
טעינת רכבים חשמליים - האם קיים מנגנון להסטת שעות הטעינה משעות שיא העלות?

הרכבים החשמליים תופסים נתח הולך וגדל משוק הרכב בארץ ובעולם. התקנת עמדות הטעינה מביאה עמה אתגרים קהילתיים וכלכליים לקיבוצים, ובהם סוגיות של איזון בין טעינה ביתית לציבורית וכן יצירת תמריצים כלכליים לטעינה בשעות מסוימות במהלך היום. ניכרת עלייה משמעותית בהיקף הקיבוצים שהתקינו עמדות טעינה ציבוריות עם תעדוף לשעות השפל - מ-14% בשנת 2024 ל-28% מהקיבוצים כיום. מגמה זו צפויה להימשך גם בשנים הקרובות.

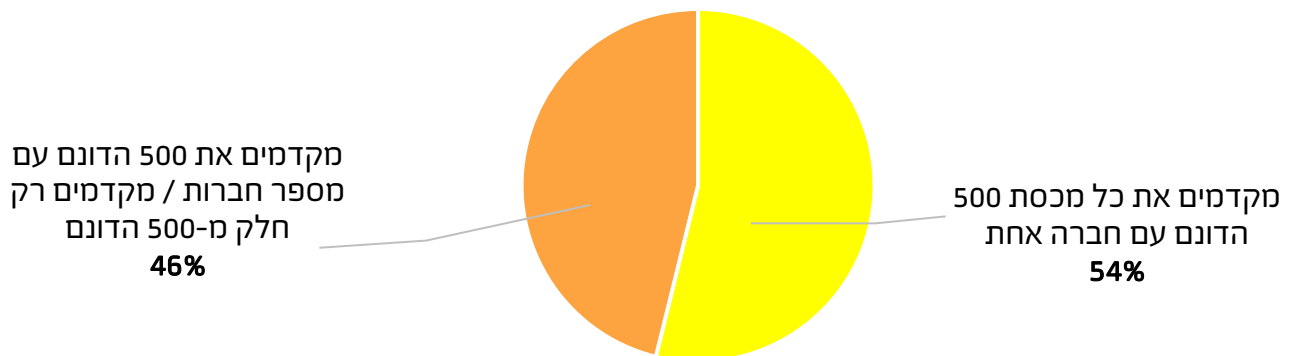

תחום פיתוח האגרוולטאי בולט בהיקפו בהשוואה ליוזמות האנרגיה המתחדשת בקיבוצים. ניכרת עלייה דרמטית בשיעור הקיבוצים שחתמו על הסכמים להקמת פרויקטים אגרוולטאיים - מ-28% בשנת 2024 ל-52% לשנת 2025.

הסכמים להקמת מתקן מסחרי

קידום הסכמים על כל 500 הדונם שהוקצו לקיבוץ

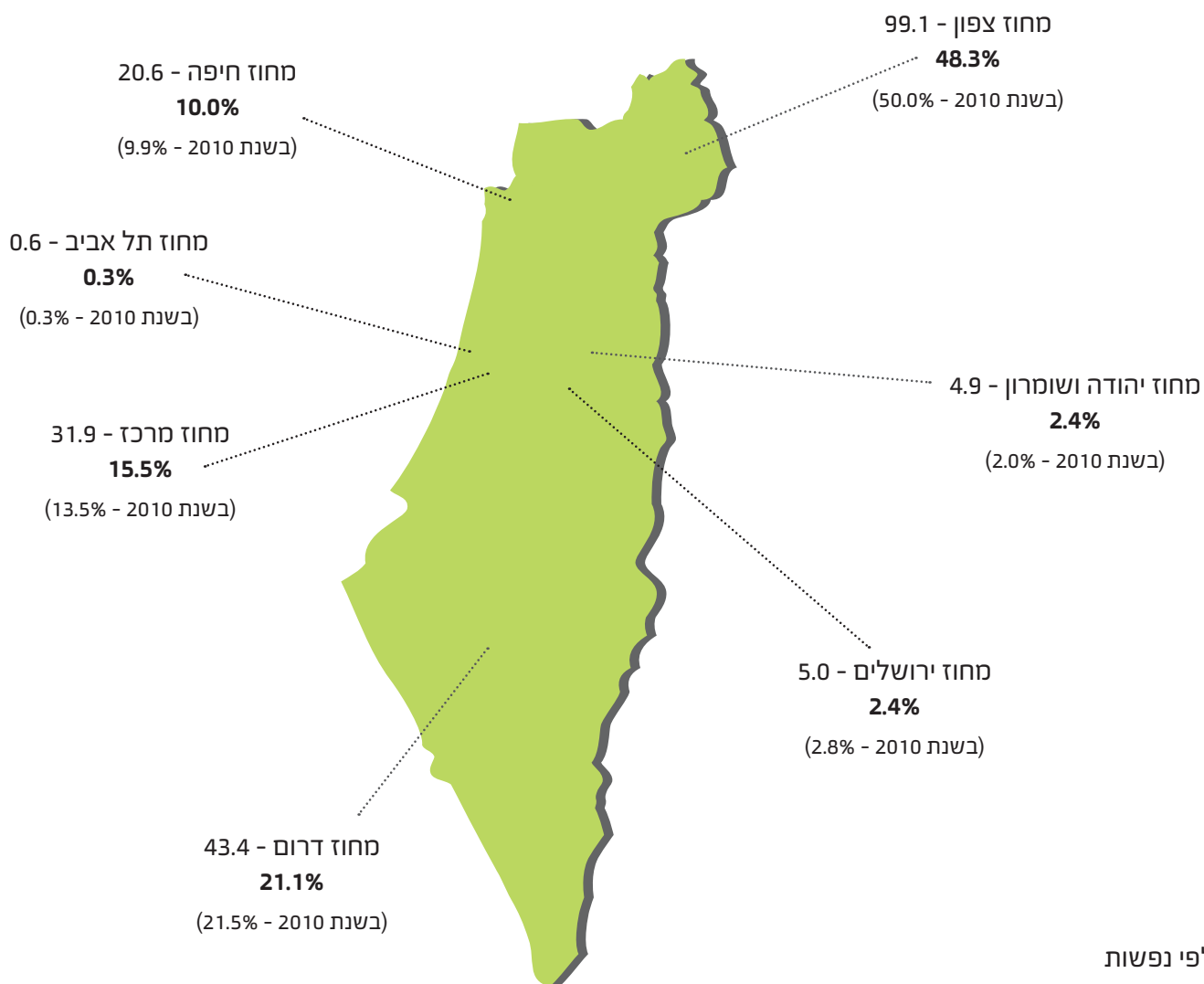
דמוגרפיה

פיזור גאוגרפי
אוכלוסיית הקיבוצים
התפלגות

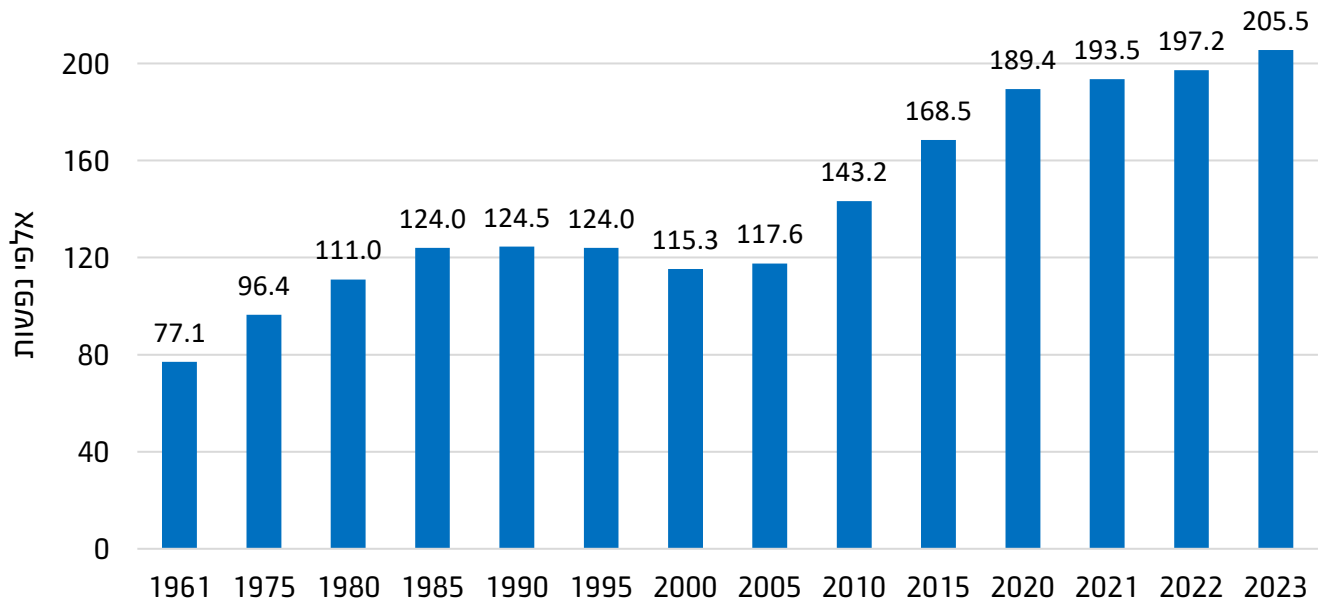
הפיזור הגיאוגרפי של אוכלוסיית הקיבוצים

מעל 70% מאוכלוסיית הקיבוצים מתגוררת בפריפריה

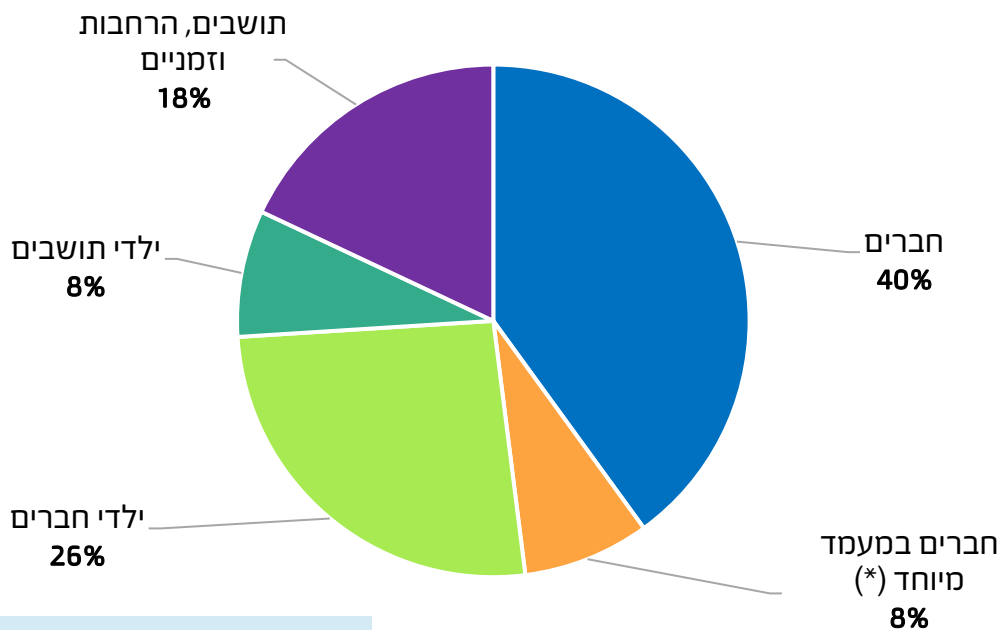

אלפי נפשות

לאחר תקופת קיפאון שאפיינה את שנות המשבר הכלכלי, נרשם גידול ניכר ועקבי באוכלוסיית הקיבוצים - מגמה שנמשכת ברציפות לאורך כל עשורי המאה ה-21.

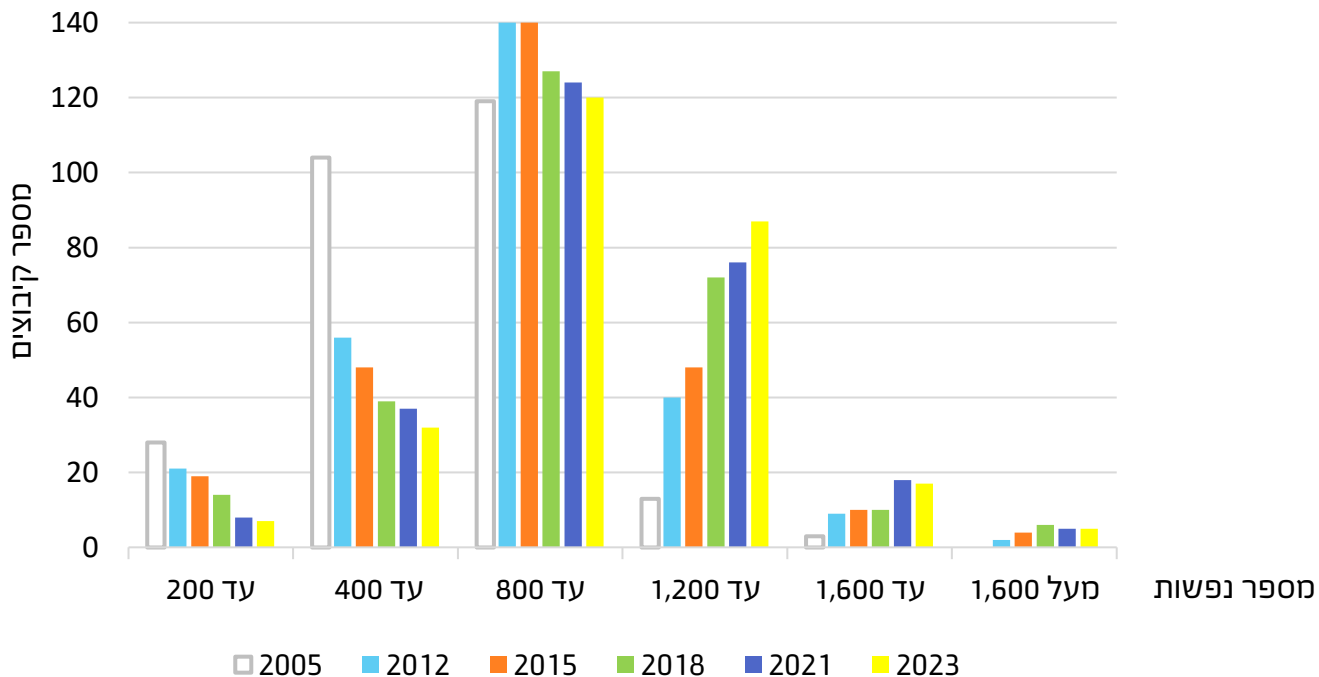
התפלגות האוכלוסייה בקיבוצים

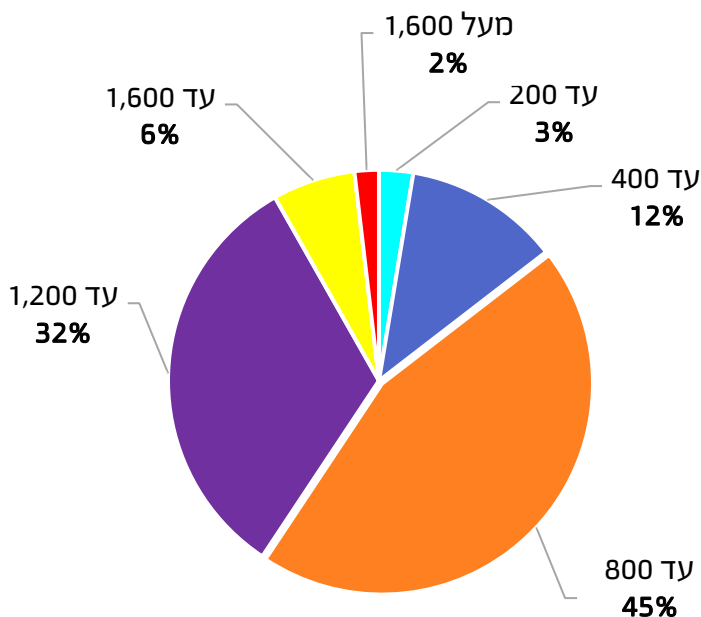
(*) חברים במעמד מיוחד: חברים בחופשה, מועמדים, בני משק במסלול קבלה לחברות שטרם התקבלו לחברות וחברי משק שאינם גרים דרך קבע בקיבוץ.

התפלגות הקיבוצים לפי גודל האוכלוסייה

עקביות מגמת הגידול באוכלוסייה ניכרת גם בעת בחינת הנתונים לפי גודל הקיבוץ. בשנת 2005 בכמחצית מהקיבוצים התגוררו פחות מ-400 תושבים, ורק בפחות מ-10% מהקיבוצים מספר התושבים עלה על 800. בשנת 2023, לעומת זאת, בכ-40% מהקיבוצים מספר התושבים עולה על 800.

צילום: גיא שמואלי, משמר השרון

אורחות חיים

התנהלות
קליטה
חברים בעצמאות כלכלית
איחוד סטטוסים
שיוכים
מנהיגות מקומית
ועדה לצרכים מיוחדים
שירותי בריאות
צוות חירום יישובי
פרישה
פנסיה
קרן מילואים
קרן לעזרה הדדית
משאבי אנוש
בריאות, רווחה, זקנה

שנתון זה נכתב בצל שנים קשות ומטלטלות לחברה הישראלית ולקיבוצים בפרט. אירועי השבעה באוקטובר והמלחמה שפרצה בעקבותיהם טרפו את חיינו האישיים והקהילתיים. קיבוצי הנגב המערבי והצפון חוו תקופת פינוי ארוכה וכואבת. אך לצד השבר, נחשף מחדש הכוח האדיר של הקיבוצים - כוח הערבות ההדדית, האחריות המשותפת והעמידה האיתנה בקושי.

דווקא בתקופה בה המציאות מערערת את היציבות, הנתונים מלמדים כי קיבוצים בוחרים להעמיק את השותפות. החברות בקיבוץ כבר השתרשה שוב, כשותפות מלאה, המעניקה תחושת בית, ביטחון וסולידריות. מערכות הרווחה והבריאות שומרות על רשת ביטחון חברתית ומנגנוני הביטחון הסוציאלי מבוססים.

הנתונים, לשנים 2023-2024, משקפים המשך מגמות ארוכות טווח של צמיחה דמוגרפית: התחזקות הקליטה לחברות מלאה - מגמת גידול בקליטה לחברות מלאה בקיבוצים, בעוד הקליטה לעצמאות כלכלית פוחתת. זהו חיזוק מובהק למבנה השיתופי והסולידרי של הקיבוצים. עם זאת, בעשור האחרון יותר קיבוצים עברו לאיחוד סטטוסים, כך שכמעט כל החברים והחברות שותפים במעמד זהה. הדבר מפחית פערים פנימיים ומחזק את השותפות.

כמו כן, ישנה מגמה של התחזקות שירותי הבריאות והרווחה, פנסיה והביטחון הסוציאלי. רוב הקיבוצים מחזיקים מערך בריאות מקומי (מרפאה ושירותי חירום), בנוסף לניהול ייעודי של תחומי רווחה וזקנה. המשמעות היא חיזוק רשת הביטחון הבריאותית בתוך הקיבוץ אחד ממרכיבי הערבות ההדדית הייחודיים לקיבוצים.

פנסיה וביטחון סוציאלי - נמשכת מגמה של גידול במספר הקיבוצים שמסוגלים להבטיח לחבריהם פנסיה גבוהה יותר מפנסיית המינימום ("פנסיית הרשם"), כולל תוספות ליחידה - ביטוי לערבות הדדית בין דורית.

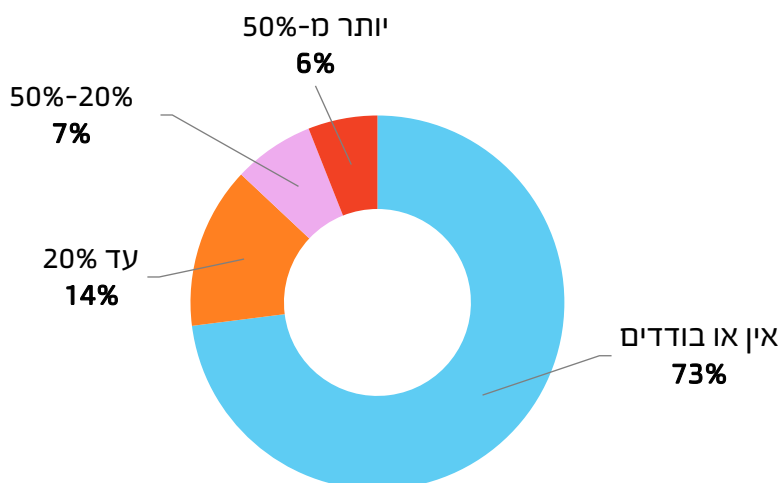
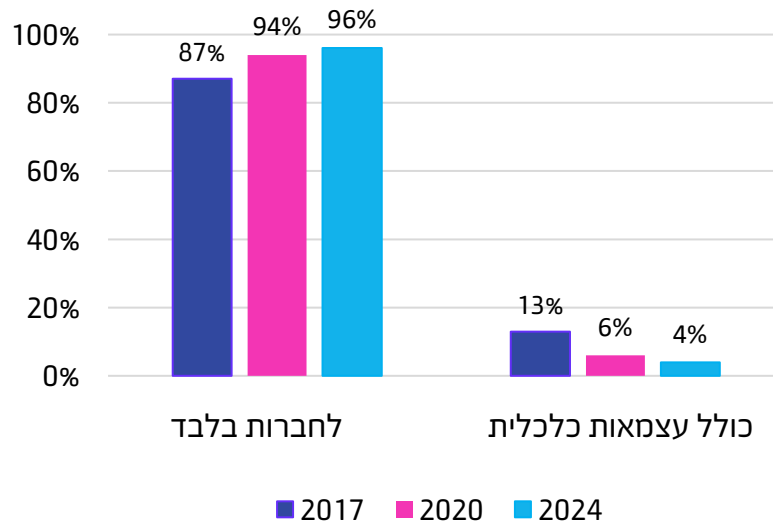
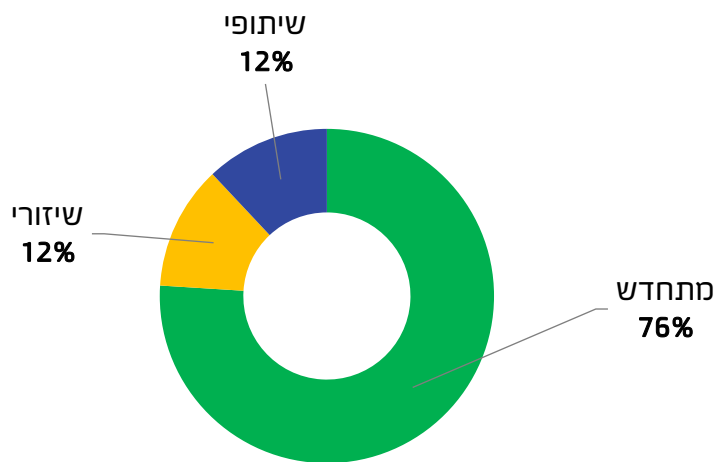
נמשכת המגמה לחיזוק המנהיגות הפנימית בקיבוץ. אנו רואים מהנתונים שמאז משבר הקורונה בשנת 2020 גדלה כמות ממלאי/ות התפקידים שהם חברי/ות קיבוץ. היכולת להנהיג בעזרת כוחות מקומיים מעידה על חוסן גבוה. לצד אתגרי הניהול המורכבים ורמת השחיקה הגבוהה שאנו רואים בקרב ממלאי/ות תפקידים בקיבוץ, תחושת המשמעות שמלווה ממלאי/ות תפקידים שהם חברי/ות קיבוץ מעידה על היכולת והרצון להיות שותפים/ות להובלת הקיבוץ.

השנתון השנה איננו רק דוח סטטיסטי - הוא עדות לחוסן החברתי שנבנה לאורך שנים, ושיעמוד לנו גם בשיקום ובצמיחה מחדש. מתוך השבר אנו לומדים שהבסיס הקיבוצי - הערבות ההדדית, האחריות ההדדית והאחיזה בקרקע באמצעות החקלאות וההתיישבות על גבולות המדינה, הוא שמאפשר לנו לא רק לשרוד, אלא גם לצמוח מחדש.

בשם אגף חברה וקהילה, אני מזמינה את כולנו להמשיך ולחזק את מנגנוני הסולידריות, לשמור על הלכידות החברתית, ולהיות שם זה בשביל זו - בקיבוץ, בתנועה, ובחברה הישראלית כולה.

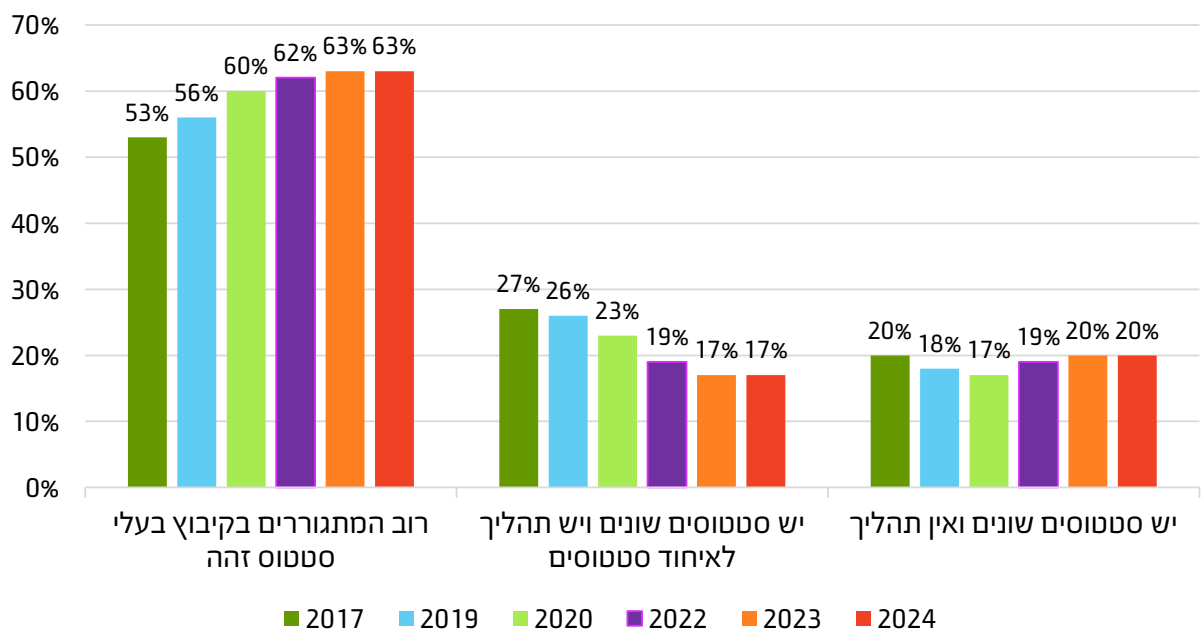
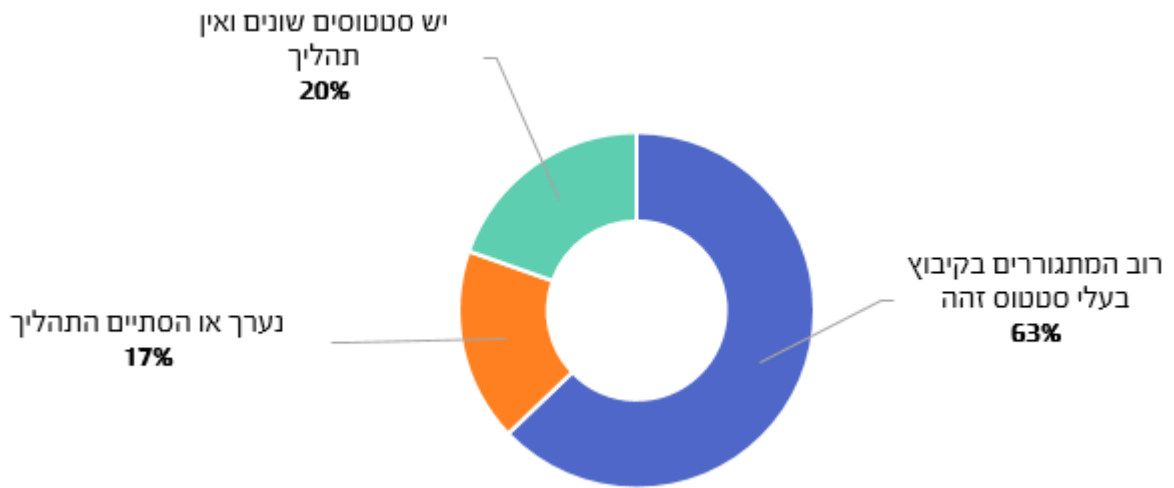
בעת כתיבת מילים אלו ישנם עדיין חללים חטופים בידי החמאס. המשך השיקום והצמיחה של כולנו תלויים בחזרתם של כולם - עכשיו!

איילת הריס
ראשת אגף חברה וקהילה
אוקטובר 2025

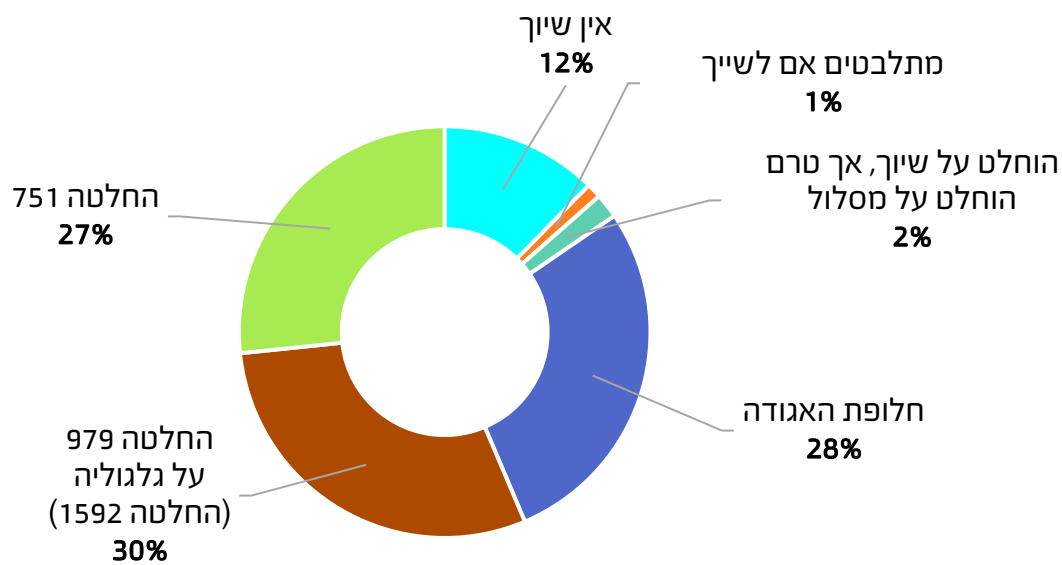

שיעור הקיבוצים שיש בהם חברים בעצמאות כלכלית

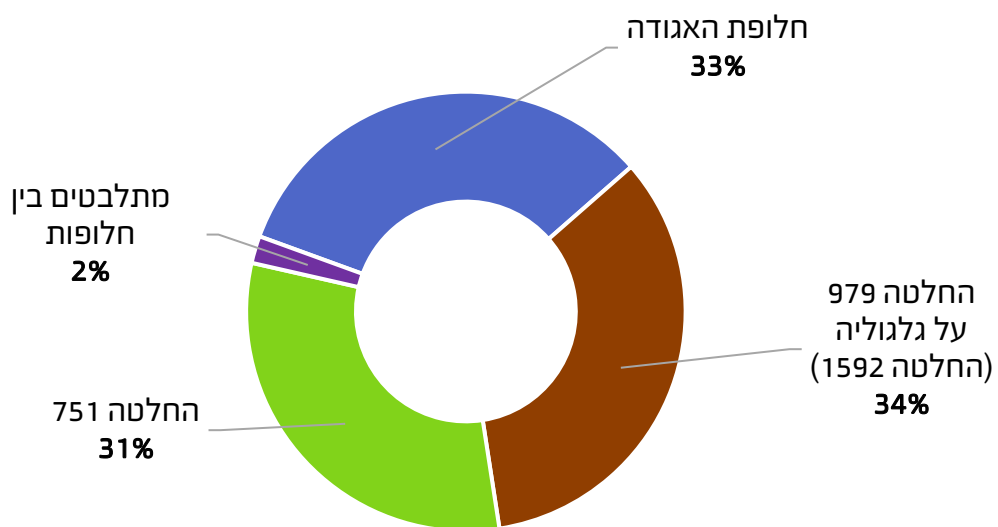
האם מתקיים בקיבוץ מהלך של איחוד סטטוסים

מסלול השיוך

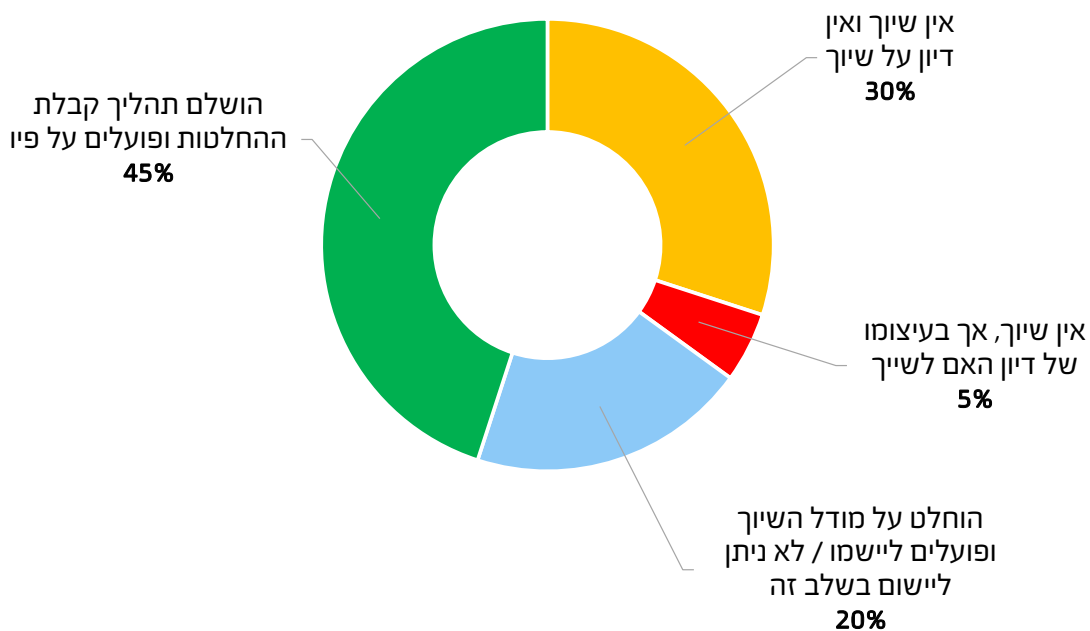

מבין המחליטים על שיוך

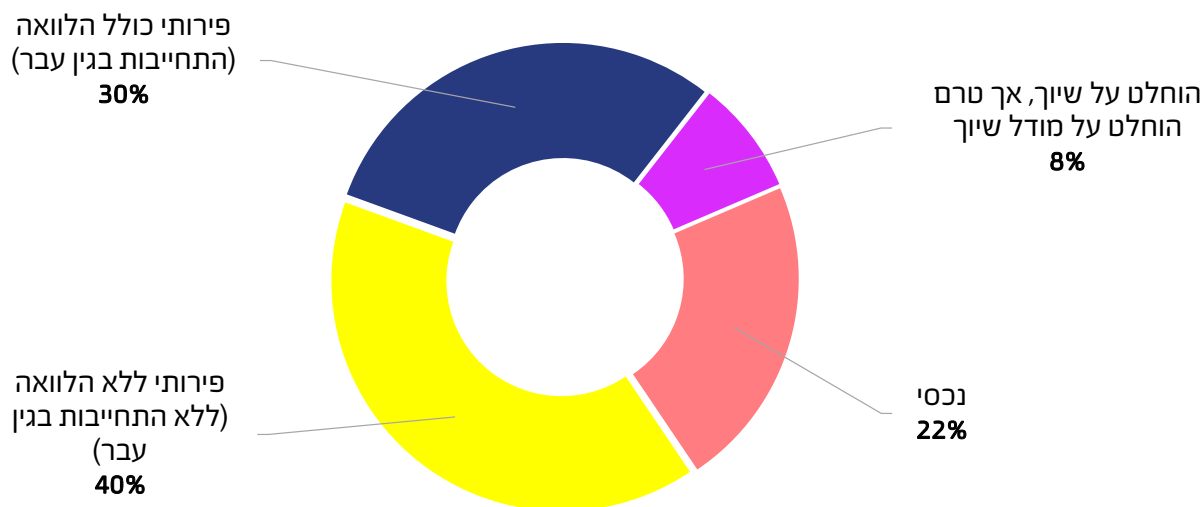

שיוך נכסים יצרניים

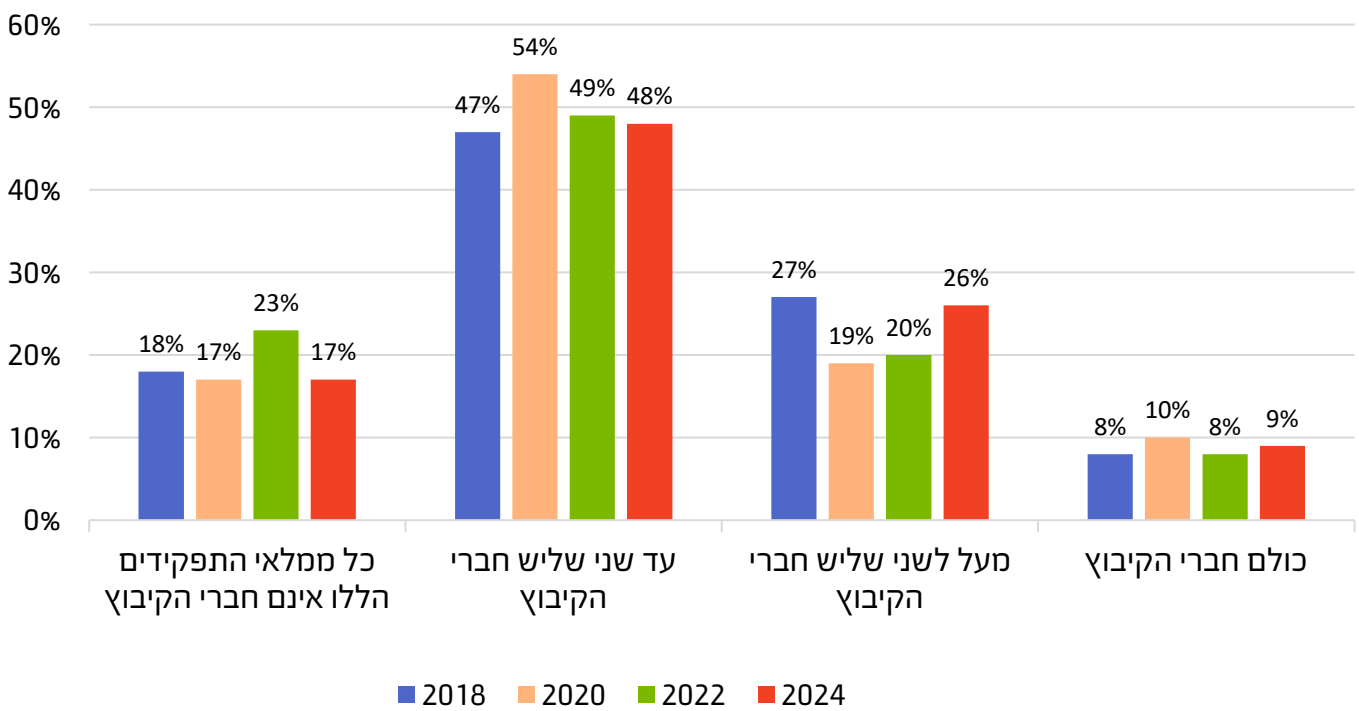
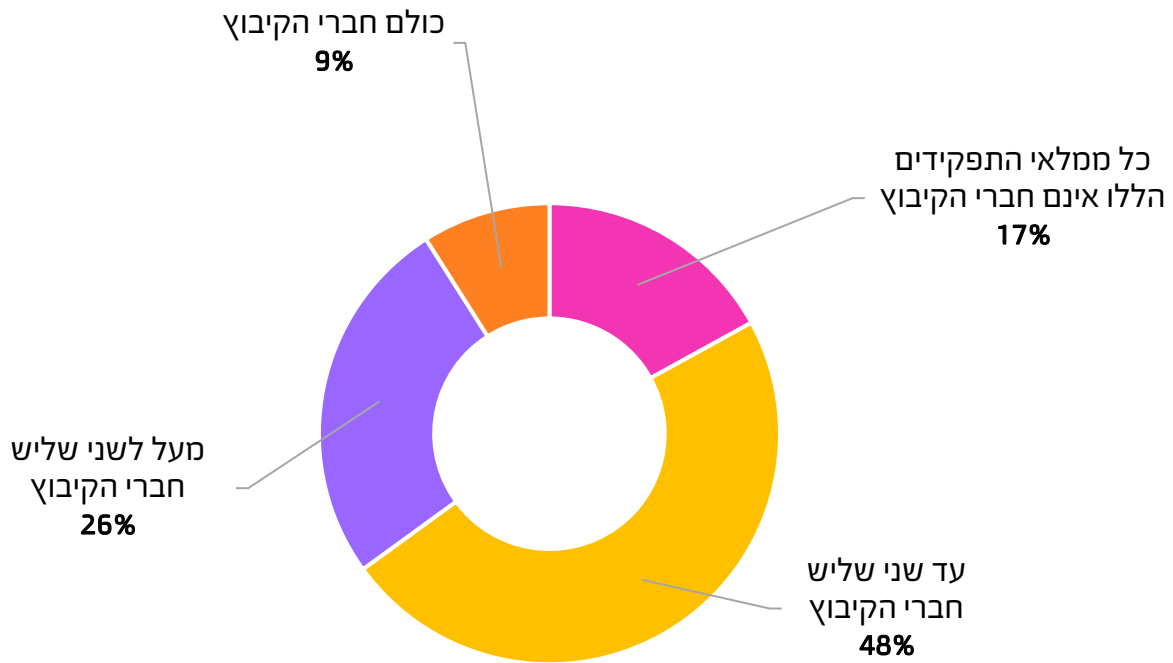
סטטוס הדיון הציבורי

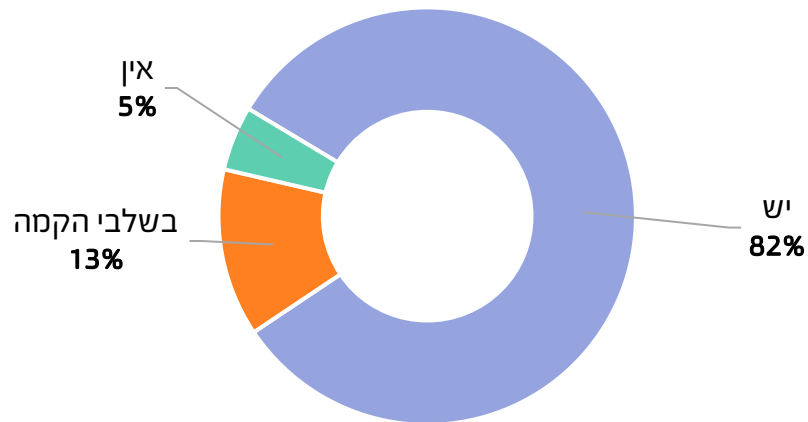
מסלול השיוך

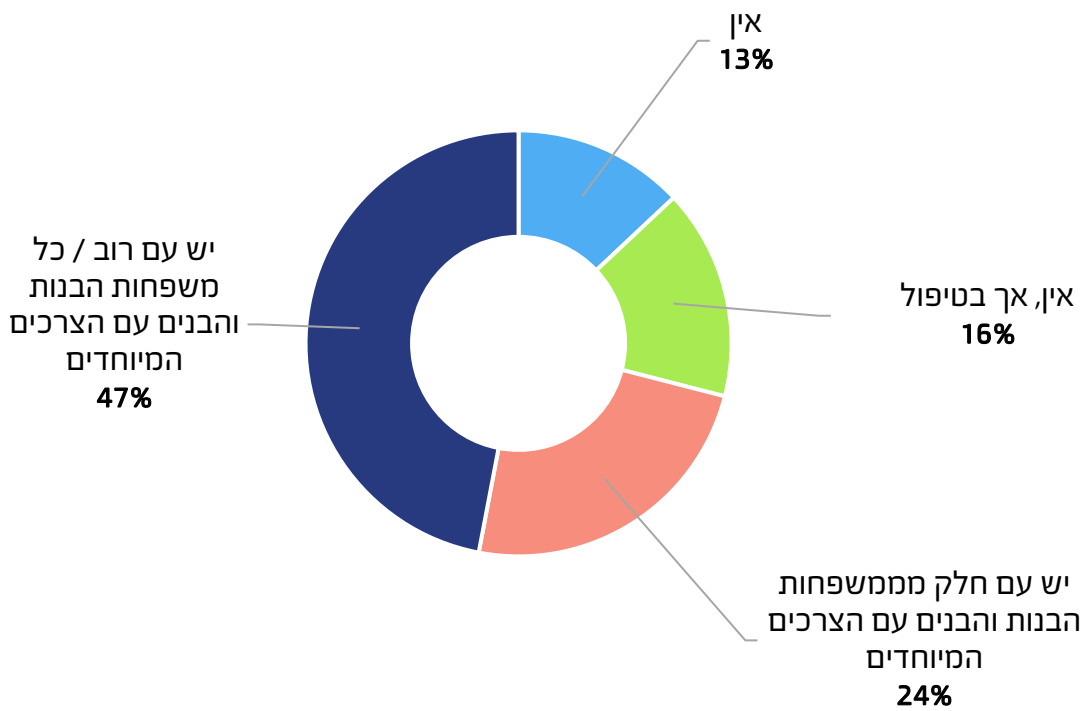
מנהיגות מקומית (יו"ר, מזכיר, מנהל עסקים, מנהל קהילה, גזבר, משאבי אנוש)

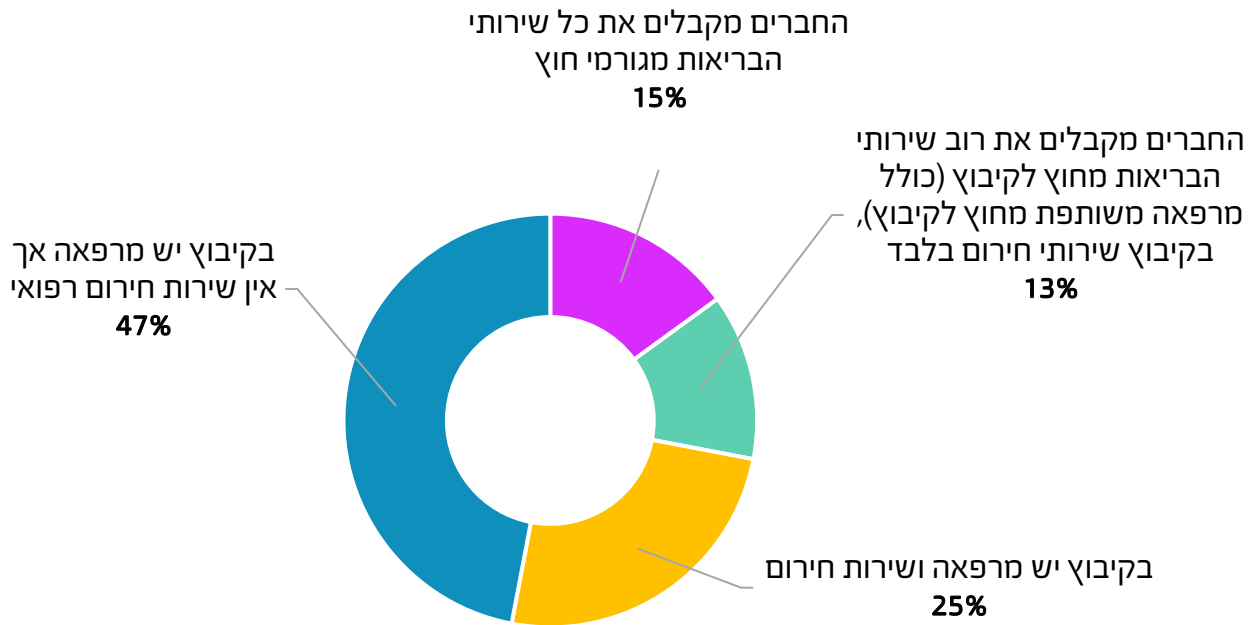

■ 2018 ■ 2020 ■ 2022 ■ 2024

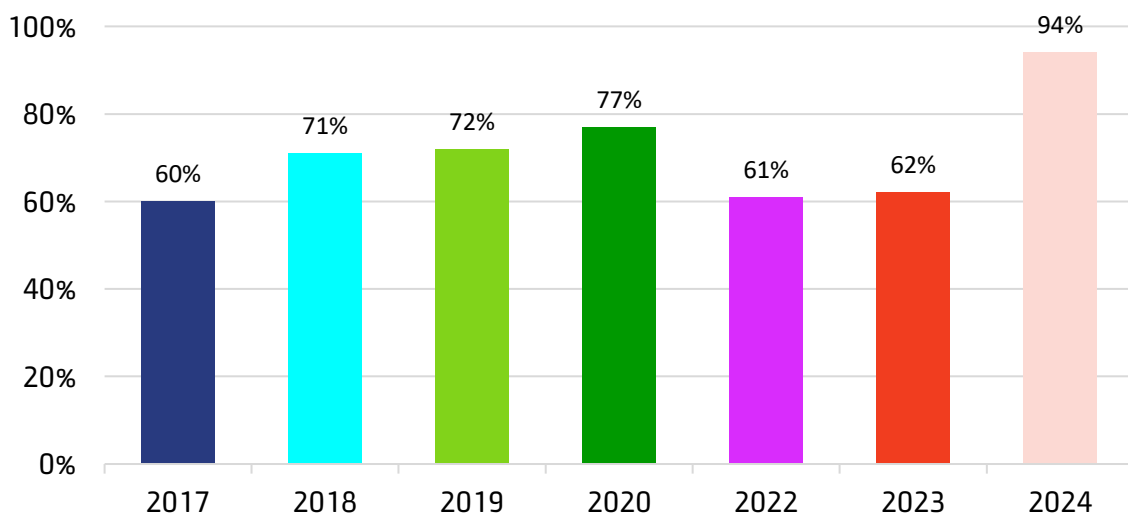

הסכמים ייעודיים עם משפחות חברים להם בנות ובנים עם צרכים מיוחדים

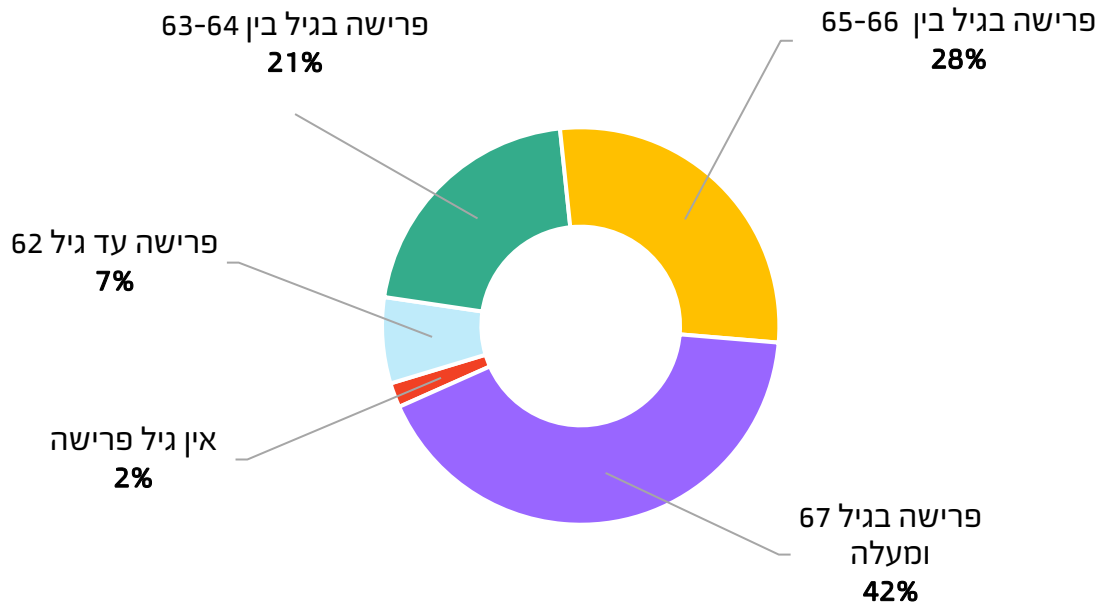

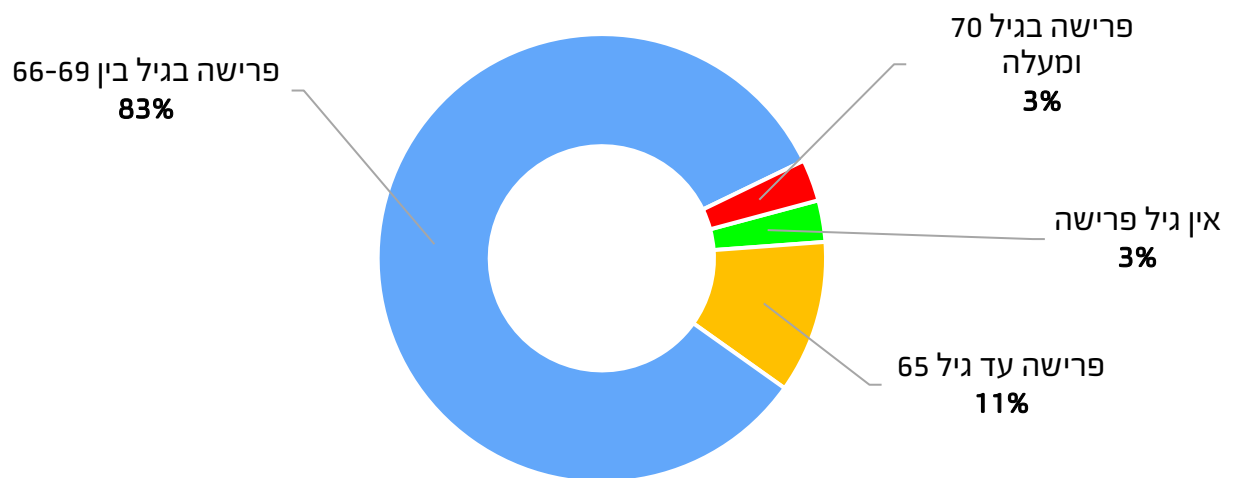
צוותי חירום יישובי - יש צוות פעיל ומתורגל

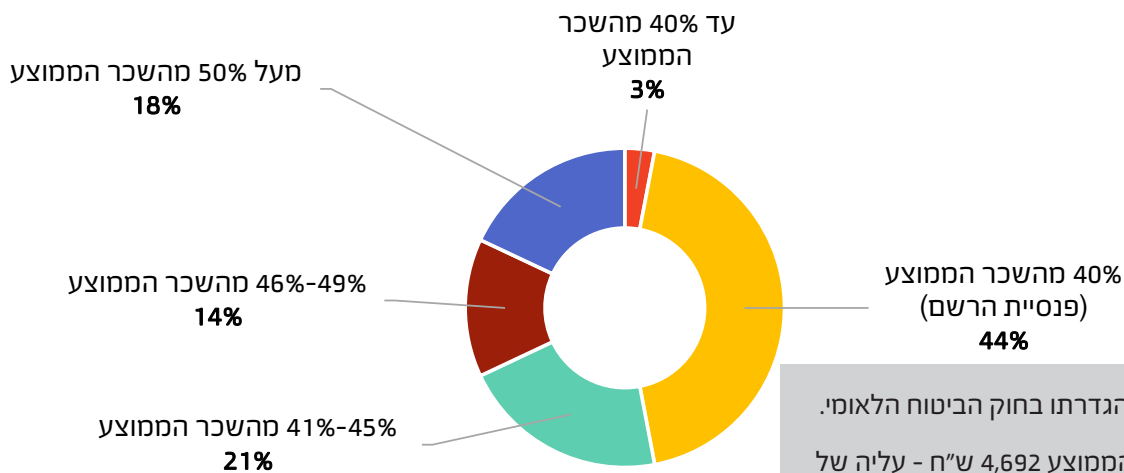
חברה

חבר

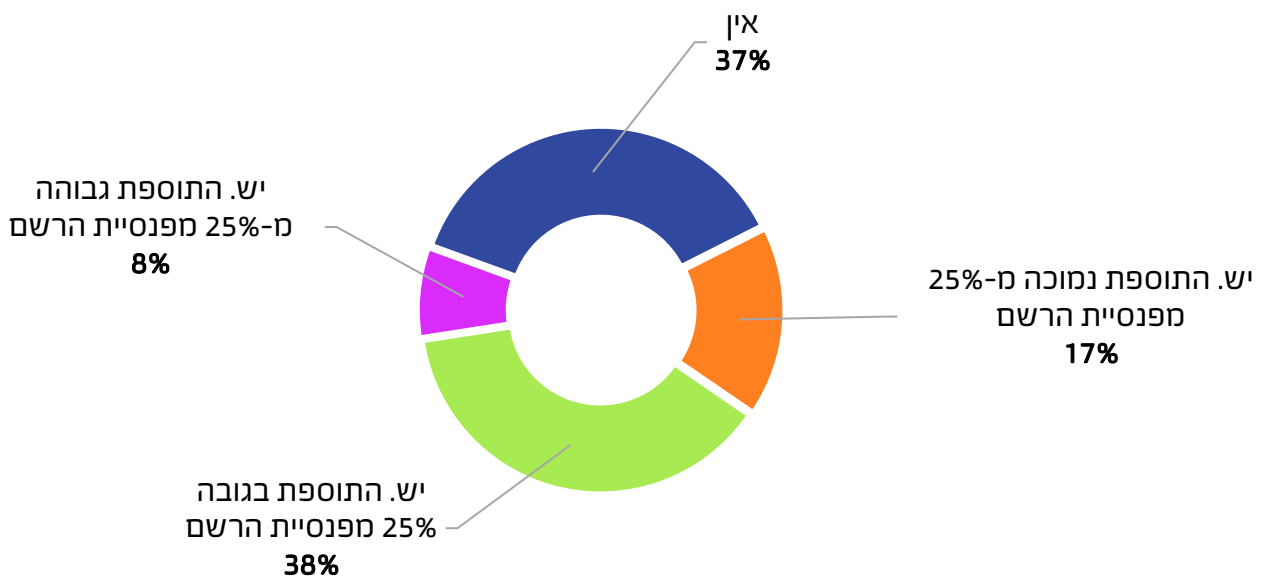

פנסיה מובטחת לחבר (לא כולל קצבת ביטוח לאומי)

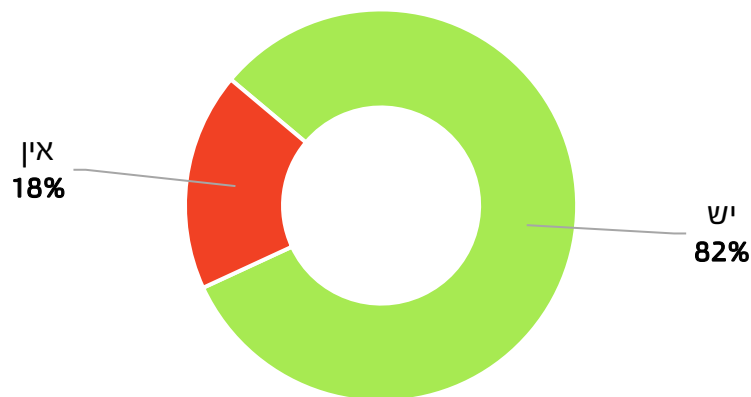

בהתייחס לשכר הממוצע - כהגדרתו בחוק הביטוח הלאומי.
 בשנת 2023 - 40% מהשכר הממוצע 4,692 ש"ח - עליה של כ-13% ביחס לשנים קודמות!
 בשנת 2024 - נמשכה מגמת העליה של השכר הממוצע שהגיע ל-4,952 ש"ח לחודש.
 בשנת 2025 - נרשמה עלייה נוספת - ל-5,262 ש"ח.

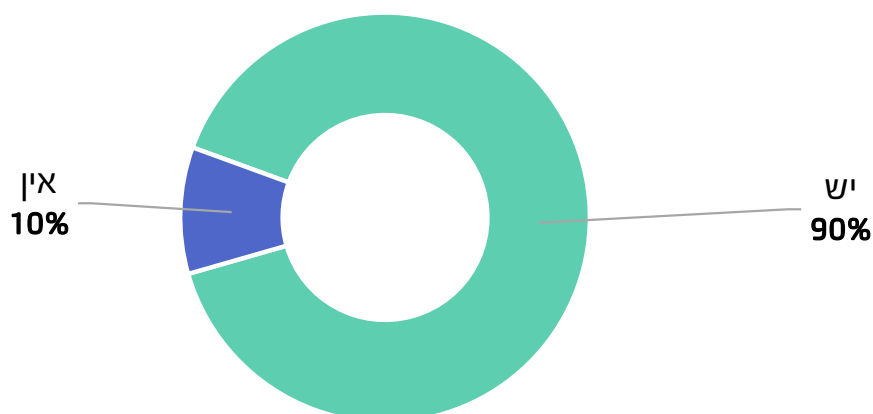
תוספת פנסיה ליחידים

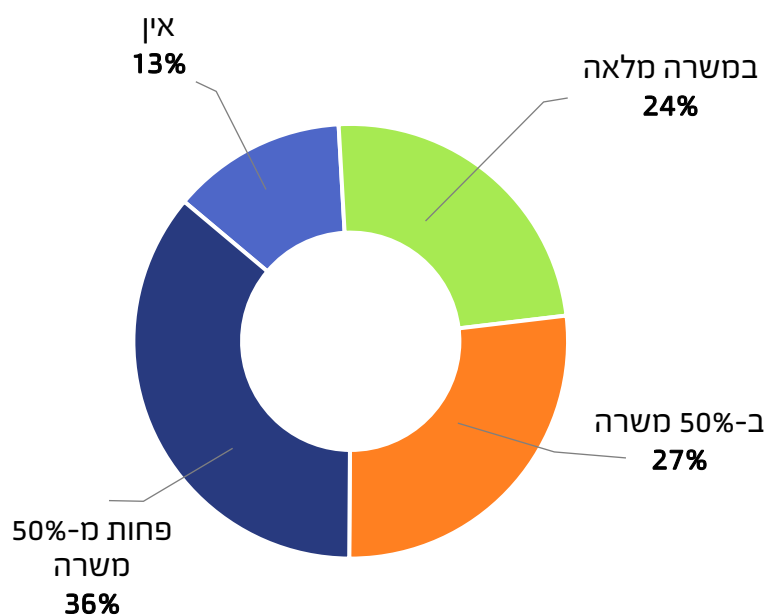
קרן מילואים / חשבון נאמנות לניהול כספי הערבות ההדדית

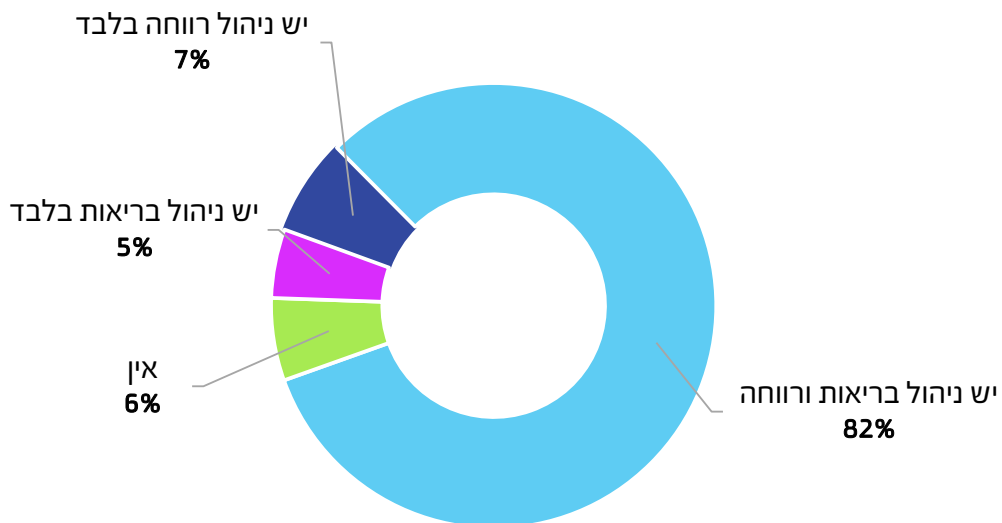
קרן לעזרה הדדית

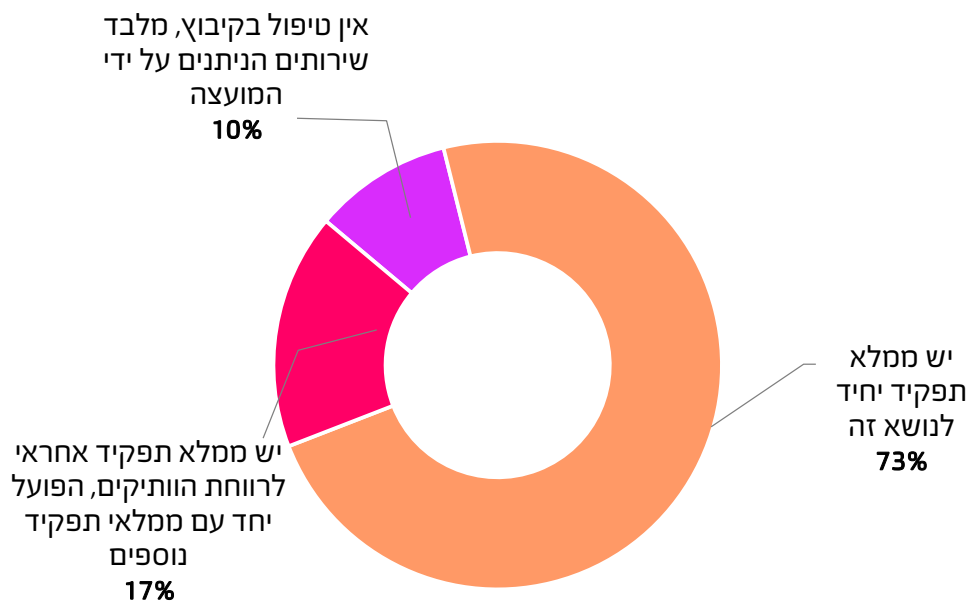
מנהלת משאבי אנוש בקהילה

ניהול תחום הבריאות והרווחה

ניהול תחום הזקנה

שנתון התנועה הקיבוצית נתוני 2023/24

מספר 21

